

TURINYS

4

IŠ ARTI

Depų tarnyba –
kariuomenės
„milijardierė“

16

AKTUALIJOS

DI šiuolaikiniame kare:
Ukrainos pagalba
sąjungininkams

18

LAISVĖS KARŽYGLIAI

Generolas Faustinas
Švenčionis – parašiutininkas,
vedlys, komandosas

26

FOTOREPORTAŽAS

„Runway Run 2026“

30

ARSENALAS

Orkodronai. I dalis

42

VALIA PRIEŠINTIS

Leonas Čerškus. Lietuvos
kario atsiminimai. XIII dalis

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Vilniaus gynybinė siena

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

neseniai Vokietijoje, Bundesverui sugriežtinus potencialių šauktinių „apskaitą“, į gatves išvirto minios protestuojančio „progresyviojo“ jaunimėlio, virkavusio apie neva pažeidžiamas jų teises, judėjimo laisvės ribojimą ir skiedusio dar aibes visokiausių pseudopacifistinių nesąmonių.

Sakytume – kone nukopijuota nuo pas mus kažkada bandytos išsukti „verktinių“ kampanijos, kai panašaus plauko „progresyvieji“ išsigando tuomet sugrąžintos nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos (dabar – privalomoji pradinė karo tarnyba, PPKT) Lietuvos kariuomenėje taip, tarsi tai būtų grįžimas į sovietinį militaristinį „rojų“, trukdavusį du arba tris metus. Turbūt net nereikia pridurti, jog visi tie „verktinukai“ panašios patirties ne tik kad nebuvo ragavę, bet net neturėjo žalio supratimo apie tai, kas yra okupacinė armija...

Tačiau vokiškoji aliuzija į mūsų „verktinius“ tėra tik trumpas vojažas į praeitį. Sutapimas ar ne, bet juk pastaruoju metu ir Lietuvoje netrūksta prieš mūsų sąjungininkus bei karybos reikalus iš esmės nukreiptų sambūrių ir manifestacijų, papuoštų Palestinos vėliavomis, vadinamosiomis „arafatkėmis“, įvairiais „NO WAR“ šūkaliais ir kitais à la Greta Thunberg atributais. Šalia to, apie povyzas „poligonui – ne“, turbūt net nereikia kalbėti...

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. +370 5 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. +370 5 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. +370 5 210 3895,
Žydrė Švobienė, tel. +370 5 278 5285,
Darius Sutkus, tel. +370 5 210 3896,
Lukas Yla, tel. +370 7 068 0270
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. +370 5 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė,
tel. +370 5 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. +370 5 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: +370 5 210 3895,
+370 5 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

www.flickr.com nuotr..

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai negrąžinami ir nereцензуojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.); 300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-311

www.flickr.com iliustr.

Prisidėk prie
bendrų tikslų!

**BROLIAI
AITVARAI**

€ Skirk 1,2%   Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

DEPŲ TARNYBA KARIUOMENĖS „MILIJARDIERĖ“

Kai dalis krašto apsaugai skirtų asignavimų virsta ginklais ir amunicija, šias brangias atsargas saugo ir kariniams daliniams išduoda Lietuvos kariuomenės Divizijos generolo Jono Sutkaus depų tarnyba (DT). Jei skaičiuotume jos sandėliuose saugomo turto vertę, šią tarnybą būtų galima drąsiai vadinti „milijardiere“.

Retai patenkantys į fotoaparatus, objektyvus, taip pat ir į visuomenės akiratį, itin stipriai saugomi bei tvirtai suręsti

Lietuvos kariuomenės sandėliai yra ypatingos svarbos objektai. Ypač tie, kuriuose slypi vadinamasis antros klasės turtas – šaudmenys, ginklai ir sprogmenys.

„Kariuomenės atsargos saugomos sandėliuose, išdėstytuose po visą Lietuvą, nes vadovaujamos taktika nieko nelaikyti vienoje vietoje. Dabar

RNYBA –

ILONA SKUJAITĖ

**NĖS
RĖ“**

Linkaičių sandėlių centras auga ir vis labiau modernėja.

įgyvendinamas didžiulis plėtros planas – statomi nauji sandėliai, ateityje bus kuriamos papildomos sandėliavimo teritorijos ir kitur. Jei palygintume, kokius sandėlius turėjome prieš dešimtmetį ir dabar, tai – milžiniškas šuolis kokybės ir kiekybės prasme“, – teigė DT vadas plk. ltn. Laimis Šereika.

Vykstant sparčiai Lietuvos kariuomenės plėtrai, tenka sandėliuoti vis daugiau ir didesnės vertės atsargų kiekius, taip pat padėti saugoti sąjungininkų turtą. Pasak DT vado, bendra atsargų vertė perkopė milijardą, o svarbiausi pirkiniai yra oro gynybos ir salvinės ugnies sistemos HIMARS raketos, kainuojančios milijonus, todėl būtina visus ginklus, amuniciją ir sprogmenis laikyti reikiamomis sąlygomis, kad atėjus laikui jie būtų tinkami naudoti.

„Nors vis dar naudojame ir senuosius sandėlius, tačiau sparčiai statome naujos kartos saugojimo vietas, kuriose bus geriausios sandėliavimo sąlygos, įskaitant oro drėgmę. Savo infrastruktūrą plečiame dar ir dėl to, kad penktos klasės turtą reikia saugoti laikantis ne tik bendrųjų sandėliavimo taisyklių, bet ir griežtų saugumo reikalavimų. Būtina detalai apskaičiuoti, kiek sprogstamosios medžiagos turi

kiekvienas šaudmuo, viską susumuoti ir atitinkamai išdėlioti, kad kiekviename sandėlyje būtų atitiktis normoms. Pavyzdžiui, kai kurie mūsų sandėliai užpildyti tik trečdaliu visai ne dėl to, kad kažko neatvežė, tiesiog tokie yra saugumo reikalavimai. Kuo stambesnis šaudmens kalibras, tuo mažiau jų galime laikyti vienoje vietoje“, – pasakojo plk. ltn. L. Šereika.

Depų tarnyboje šiuo metu tarnauja apie 500 žmonių, ir tai yra bataliono dydžio vienetas, tačiau saugant ir

administruojant Lietuvos kariuomenės turtą pasitelkiami ir Lietuvos šaulių sąjungos nariai. Be to, DT objektuose užtikrinama ne tik fizinė, bet ir elektroininė apsauga, visą parą veikia vaizdo kameros, o budinčios komandos aprūpintos antidroninėmis sistemomis. Bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos kariuomenės pajėgomis pernai DT vyko daug pratybų, skirtų personalo mokymams, kaip reaguoti į fizinius įsibrovimus sandėlių teritorijoje .

Linkaičiai – ginklų „sostinė“

Šiuo metu DT priskirti ir legendiniai Linkaičiai Radviliškio rajone, kuriuose 1936 m. buvo pradėtos statyti tarpukario Lietuvos kariuomenės ginklų dirbtuvės. Šių statybų iniciatorius buvo Lietuvos kariuomenės Ginklavimo valdybos viršininkas gen. Motiejus Pečiulionis, o Linkaičių artilerijos dirbtuvės buvo vienos moderniausių to meto Europoje ir savo įrengimais, apšvietimu bei higienos sąlygomis prilygo naujiems Vakarų Europos fabrikams. Linkaičiuose tarpukariu buvo gaminami įvairių tipų šoviniai, artilerijos sviediniai, rankinės granatos, prieštankinės minos, dujokaukės, šautuvų bei kulkosvaidžių vamzdžiai, aktyvioji anglis. 1940 m. ginklų dirbtuvėse Linkaičiuose dirbo 120 civilių tarnautojų ir apie 680 darbininkų, tačiau sovietinė okupacija viską nutraukė.

Atkūrus nepriklausomybę, 1992 m. į Linkaičius vėl sugrįžo Lietuvos kariuomenės kariai, ginklai bei šaudmenys. Išlikusiuose pastatuose pradėjo veikti Generolo leitenanto Motiejaus Pečiulionio arsenalas. Kiek vėliau reorganizuojant Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybą, arsenalas tapo sudėtine Logistikos valdybos DT dalimi, o arsenalo, kaip buvusio atskiro dalinio, vėliava, buvo perduota saugoti Vytauto Didžiojo karo muziejui.

Iš tiesų, lankantis Linkaičiuose, veriasi dviprasmiškas vaizdas – nors tai vienas „turtingiausių“ dalinių, bet senieji pastatai prašosi remonto, o jų fasadų dažų sluoksniai arsenalo istoriją pasakoja ne prasčiau nei čia tebedirbantys senbuviai. Nors remonto darbai pamažu vyksta ir jų planuojama atlikti daugiau, vis dėlto prioritetas šiuo metu yra įrengti naujus modernius sandėlius – taigi šioje itin saugomoje teritorijoje šalia

vis dar esančių vadinamųjų smetoniškų pamažu dygsta ir nauji betoniniai objektai. Nuo administracinių pastatų jie atitverti įspūdingo dydžio betonine siena, jos aukštis beveik pranoksta greta augančias pušis.

Ginkluotės depo Linkaičiuose teritorijos priežiūra ir apsauga rūpinasi Paramos centras. Jam priskirtas ir vienas ypatingas padalinys – specializuotas priešgaisrinės saugos skyrius, turintis savo techniką ir visą parą budinčius specialistus, kad apsaugotų kariuomenės turtą nuo vieno pavojingiausių naikintojų – ugnies. Padalinio ugniagesiai budi septynias dienas per savaitę, 24 valandas per parą, nes grėsmė gali kilti bet kurią akimirką. Pasak kariškių, kartais didžiausia nelaimė gali prasidėti nuo elementarios neatsakingai numestos nuorūkos kitoje tvoros pusėje ir mažiausia jos žiežirba gali virsti negailestinga

Prieš daugiau kaip dešimtmetį Linkaičių arsenalas buvo atskiras Lietuvos kariuomenės padalinys, kuriame tarnavo šauktiniai.

Mjr. Laimonas Graževičius, Ginkluotės depo Linkaičiuose viršininkas.

ugnimi. „Galimi incidentai nebūtinai reiškia sprogsią amuniciją ar užsidegusį sandėlį – dažniausia įvykiai, susiję su ugnimi, būna kur kas žemiškesni, pavyzdžiui, užsidegusi žolė už teritorijos ribų, kaip yra pasitaikę ne kartą. Visi šiame skyriuje tarnaujantys kariai yra baigę specializuotus ugniagesių kursus ir disponuoja viena ugniagesių mašina, kad galėtų patys skubiai reaguoti, kol atvyks mus remiantys

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento ugniagesiai iš gretimų miestų. Mes glaudžiai bendradarbiaujame su Radviliškio ir Šiaulių priešgaisrinėmis gelbėjimo tarnybomis, dažnai kartu rengiame bendras pratybas, kad civiliai ugniagesiai pasitreniruotų pas mus, o mes pas juos. Ne vieni mokymai įrodė, kad šis abipusis sutarimas ir gebėjimas operatyviai reaguoti į vieni kitų pagalbos

prašymus yra aukščiausio lygio“, – pasakojo mjr. Laimonas Graževičius, Ginkluotės depo viršininkas.

Ginklų „sveikatos“ patikra

Linkaičiuose įsikūrę ne tik milžiniški sandėliai, kuriuose saugomi ginklai ir amunicija, bet veikia ir keli specializuoti padaliniai, kokių nėra kituose Lietuvos kariuomenės vienetuose. „Mūsų Ginklų remonto ir reglamentavimo centras turi kelis padalinius, nuo kurių veiklos tiesiogiai priklauso, ar kariuomenė gaus tinkamus ginklus ir amuniciją laiku, – pasakojo mjr. L. Graževičius. – Kiekvienas šaulių ginklas, prieš patekdamas į sandėlį arba iškeliaudamas į dalinius, privalo patekti į Ginkluotės reglamentavimo skyriaus specialistų rankas. Jie juos atidžiai patikrina, įvertina būklę ir pagal numatytą tvarką suteikia vieną iš šešių kategorijų.“

Ši tvarka galioja viskam – tiek naujai gautai ginkluotei, tiek grįžtančiai iš dalinių po pratybų, nes tik po patikrinimo paaiškėja, ar ginklas gali būti toliau naudojamas kariuomenėje. „Naujas ginklas, ar ne – jokio skirtumo, nes jis vis tiek turi būti patikrintas. Jei aptinkame trūkumų, viską fiksuojame ir

siunčiame ginklą į remonto dirbtuves. Kai meistrai jį sutvarko, ginklas vėl sugrįžta pas mus, o mes dar kartą jį patikriname ir tik tada duodame leidimą išduoti jį kariams“, – proceso eigą detalizavo Ginklų reglamentavimo skyriaus viršininkas vyr. srž. Romas Burneckis.

Pasak jo, teisės aktai numato, kad dalinių vadai yra atsakingi už naudojamų ginklų būklę, todėl į sandėlius turėtų atkelti tik antrai kategorijai priskirti (t. y. tinkamai veikiantys

Naujutėlaičiai pistoletai *Glock 17* laukia savo eilės, kol juos patikrins ginklų ekspertai.

Ginklų reglamentavimo skyriaus viršininkas vyr. srž. Romas Burneckis.

ginklai be gedimų), bet taip nutinka ne visada, todėl patikra yra būtina. „Pamenu atvejį iš tų laikų, kai Lietuvos kariai tarnavo misijoje Afganistane. Iš karštųjų taškų atkeliavo keli antros kategorijos ginklai, juos pasidėjome, kadangi buvo tvarkingi, bet kai po kažkiek laiko paprašė juos išduoti, tuomet ir paaiškėjo, kad iš devynių veikė gal vienas. Taip nutiko dėl to, kad kažkas kažkodėl neužpildė akto, todėl mūsų remonto skyrius jų nepatikrino, nes reglamentavimo skyriaus dar nebuvo. Taigi šio skyriaus specialistai padeda išvengti būtent tokių dalykų ir paskirsto, kur ginklas kelias, – į sandėlį ar į remontą“, – pasakojo Ginkluotės depo viršininkas mjr. L. Graževičius.

Darbo apimtys šiame skyriuje

milžiniškos, nes jame tarnaujantys specialistai patikrina dešimtis tūkstančių ginklų. Ginkluotės depo viršininkas neslepia – darbuotojų trūkumas jaučiamas, o skyriaus plėtra yra būtina. Jo teigimu, visgi kuopos dydžio padalinio neketinama steigti, o ateityje panašūs ginklų reglamentavimo skyriai galėtų atsirasti ir pačiuose kariniuose vienetuose – tai leistų dar efektyviau užtikrinti, kad kariai gautų tik tinkamai veikiančius ginklus.

Balistikos paslaptys

Linkaičiuose vyksta darbas, reikalaujantis ypatingo kruopštumo ir specifinių žinių, nes čia veikia ir vienintelis visoje kariuomenėje punktas,

atsakingas už trumpavamzdžių ginklų prišaudymą ir jų balistinių duomenų kaupimą. Tai vieta, kurioje kiekvienas pistoletas palieka savo unikalų pėdsaką ant kulky, kaupiamų specialioje kolekcijoje. „Mes esame atsakingi už tai, kad kiekvienas kariuomenės pistoletas būtų prišaudytas, o jo balistiniai duomenys – kelios iššautos kulkos, ant kurių kiekvienas ginklas palieka tik jam būdingas specifines unikalias žymes, saugomi seifuose. Jei taikos metu įvyktų koks nors incidentas ar nusikaltimas naudojant trumpavamzdį kariuomenės ginklą, turimą informaciją pateiktume kriminalistams, kad šie ištirtų, ar su tuo konkrečiu ginklu buvo padarytas nusikaltimas“, – paaiškino ginkluotės priežiūros vyresnysis specialistas vyr. srž. Darius Zaruskas.

Taigi kiekviena nauja siunta,

Vyr. srž. Darius Zaruskas prišaudo visus naujus ginklus, patenkančius į Linkaičius, ir sudaro jų kulškų kolekriją.

kiekvienas iš pakuotės išimtas naujas ginklas pirmiausia patenka į šio specialisto rankas. Darbas šaudykloje-laboratorijoje reikalauja nuolatinio susikaupimo, o joje galioja auksinė taisyklė: „Su ginklu visada elkis taip, tarsi jis būtų užtaisytas.“ Nedidelia-

me kambariye visi šūviai atliekami specialiame vamzdyje, užpildytame vandeniu, o ant darbatalio suguldyta daugybė pistoletų Glock 17. Visus juos reikės prišaudyti ir sudaryti kiekvieno ginklo kulškų kolekriją. Ir taip diena iš dienos.

Paklaustas, ar nenusbosta tiek daug šaudyti, vyr. srž. D. Zaruskas sako, kad ne, nes trumpavamzdžių ginklų įvairovė gana didelė, o kiekvienas jų turi savo specifiką, todėl procesas yra įdomus. „Šiuo metu Lietuvos kariuomenės ginkluotėn kaip tik priimamas naujas pistoletas SFP9-SF, todėl labai įdomu laikyti jį rankose, tačiau jam dar reikės laiko užsitarnauti savo vardą – tik po kelerių metų intensyvaus naudojimo pasimatys visi jo plusai ir minusai. Kol kas iš

visų prišaudytų ginklų man labiausiai patinka mūsų kariuomenės „darbinis arklukas“ Glock 17, nes jis patikimas, lengvai prižiūrimas ir puikiai guli rankoje“, – pasakojo vyr. srž. D. Zaruskas.

Ir nors kariuomenė sparčiai modernizuojama, Linkaičių sandėliuose dar galima aptikti nenurašytų, tarpukario laikus menančių revolverių Nagant ar senųjų pistoletų Colt modelių. Palaikyti tokį ginklą rankoje šiais laikais – tikra egzotika. Paklaustas, kurie ginklai – senieji ar naujos kartos – taiklesni, vyr. srž. D. Zaruskas patikino, kad taiklumas visuomet priklauso tik nuo kario, nes viską lemia žmogaus įgūdžiai, o kiekvienas ginklas tiesiog turi veikti neprikaištingai. Ginklų depas tam ir yra, kad tai užtikrintų.

Ginklų balistinių bandymų patalpa.

Linkaičių meistrai remontui priima tik trečiojo gedimo lygio ginklus.

Ginklų chirurgai

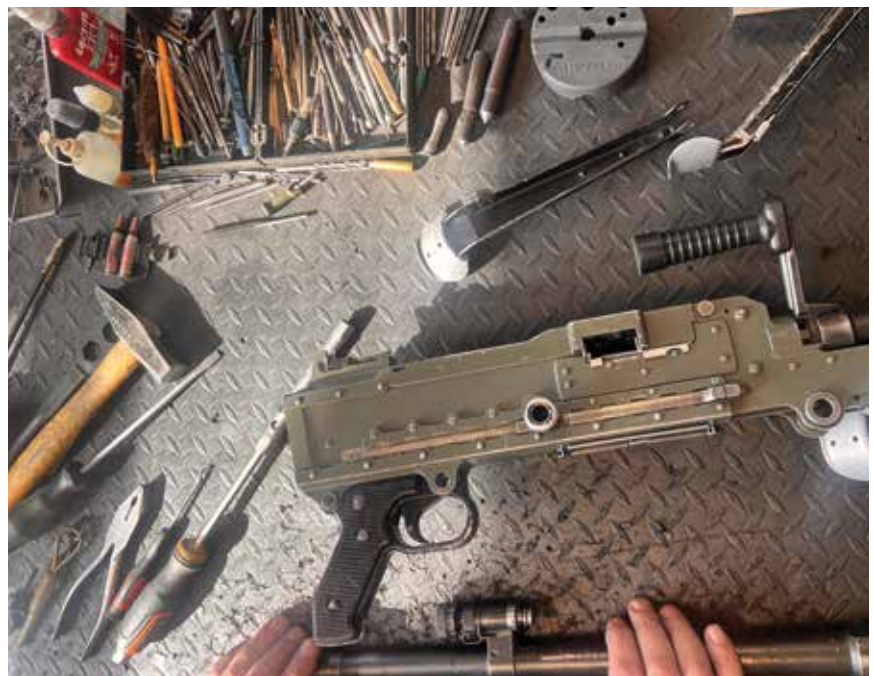
Linkaičiuose taip pat dirba žmonės, kurių rankose atgyja net beviltingiausia ginkluotė. Vienas tokių – Gintaras Daukantas, savo tarnybą čia pradėjęs dar 1993-aisiais kaip paprastas šaulys, o šiandien jis yra aukščiausio lygio ginkluotės remonto specialistas, sertifikuotas Belgijoje, Vokietijoje ir Švedijoje. Kartu su kolega srž. Mariumi Jukniu, kariuomenėje tarnaujančiu jau tris dešimtmečius, jie abu priklauso nedideliam kelių žmonių branduoliui, kurį drąsiai galima vadinti kariuomenės ginklų „Santariškėmis“ ar „Kauno klinikomis“.

Jų valdos – tarsi operacinių stalai, nuguldyti metaliniais pacientais – sugedusiais šaulių ginklais, o aplink – daugybė nematytų įrankių ir prietaisų. Ir jei smulkius, vadinamuosius pirmojo ar antrojo lygio remontus, pvz., pakeisti dėtuve ar kojeles, gali atlikti batalionų meistrai, čia patenka tik trečiojo lygio „pacientai“. Tiesa, kaip žmonių ligoninėse norinčiųjų yra daugiau nei gydytojai gali skubiai priimti, taip ir čia sugadintiems ginklams neretai tenka palaukti eilėje. „Mes lendame į pačius ginklų mazgus, tokius kaip spynos, saugikliai ar vamzdžiai. Remonto metu ardome viską iki smulčiausių detalių, specialiais prietaisais matuojame

vamzdžių išdilimą, tikriname spynų rakinimąsi ir t. t. Tik kniedžių negalime keisti, nes tai – jau ketvirtojo lygio gedimas, kurį gali tvarkyti tik gamintojai“, – pasakojo Ginklų remonto skyriaus meistras G. Daukantas.

Šio skyriaus meistrai remontuoja daugybę ginklų – nuo pistoleto iki lengvųjų minosvaidžių, o apie kiekvieno jų plusus ir minusus bei

remonto subtilybes galėtų pasakoti nesustodami, nes visi jie turi savo specifinių bruožų. Štai pagrindinį Lietuvos kariuomenės automatą G-36 meistrai vadina tiesiog *LEGO*. „Jį remontuoti paprasta, viskas keičiama mazgais, tačiau net ir jis kartais pateikia staigmenų. Kartą pastebėjome netipinį gedimą – dėl vibracijos šaudant buvo įtrūkęs bėgelis ties kryptuku.

Gintaras Daukantas ginklus remontuoja jau per 30 metų.

Gamintojai patys gūžčiojo pečiais, kodėl taip nutiko, o mums teko keisti visą detalę. Kai dirbame tiek daug metų, įdomiausia remontuoti būtent sudėtingus gedimus“, – technines subtilybes atskleidė G. Daukantas.

Kalbant apie naujausius ginklus, meistrai jau pastebėjo, kad pistoletus *SFP9-SF* kebliau remontuoti nei *Glock 17*, nes juose yra daugiau smulkių detalių. Pasak Ginkluotės remonto skyriaus specialistų, daugiausiai darbo jiems duoda kariuomenės mokymo centrai, nes ten ginkluotė eksploatuojama itin intensyviai, o nepatyrusių šaulių rankose pistoletai, automatai ar kulkosvaidžiai nusidėvi greičiau. Ir

nors į remonto dirbtuves patenkančių ginklų įvairovė nemaža, meistrams tai didesnių problemų nesukelia.

„Kulkosvaidis – ne naikintuvas, kad ir koks jo modelis būtų, vis tiek tipažas ir veikimo principas tas pats, galbūt gali šiek tiek skirtis užtaisymo, dujų nuleidimo ar kitos sistemos, bet jas žinant remontas problemų nesukelia. Be to, kai kariuomenė įsigyja naujos ginkluotės, važiuojame pas gamintojus, kur mums pristato ginkluotės konstravimo ir remonto principus bei išmoko naudotis specifiniais remontui skirtais įrankiais, nes vieno ginklo prietaisai netinka kitam“, – patirtimi dalijosi srž. M. Juknius.

Linkaičių sandėlių senbuviai, pagaminti praeitame amžiuje.

Winchester pritaikymas dronų medžioklei

Ginklų remonto meistrų darbas – tai ne tik mechaninis detalių keitimas, bet prireikus ir istorinių ginklų prikėlimas antram gyvenimui. Mums besilankant Linkaičiuose, ant srž. M. Jukniaus „operacinio stalo“ kaip tik gulėjo legendinis lygiavamzdis šratinis *Winchester*. Nors jo konstrukcija mena 1938-uosius, o šie ginklai buvo naudojami II pasaulinio karo metais ir vėliau Vietnamo kare, šiandien jie pasitelkti kovai prieš dronus.

„Konkretūs mūsų turimi modeliai buvo pagaminti maždaug septintajame praeito amžiaus dešimtmetyje, o dabar sugalvota juos naudoti kaip pirminę prevencinę priemonę prieš neaiškius stebėjimą vykdančius dronus. Kariniai daliniai prašė priemonių, kurias naudodami galėtų juos pažeisti šratais iš nedidelio atstumo. Taigi iš sandėlių ištraukėme visus senus *Winchester*, perrinkome jų mechanizmus, kai kurias detales paėmėme iš „donorų“ – nebesuremontuojamų tos pačios rūšies sulūžusių ginklų, ir taip nurašyti ginklai vėl tarnauja tėvynės labui“, – pasakojo srž. M. Juknius. Taip pat Linkaičiuose vis dar galima rasti

ir legendinių karabinų *M14*, kurie kiek anksčiau buvo modernizuoti uždedant optiką, kartais – net garso slopintuvus. Juos kai kurie kariuomenės daliniai iki šiol tebenaudoja kaip taikliųjų šaulių ginklus.

Ginklų remonto skyriaus senbuviai Gintaras ir Marius ne tik remontuoja ginklus, bet ir skaičiuoja pasirodančias vis naujas savo „pacientų“ modifikacijas bei seka naujas madas. Pasak jų, jei anksčiau ginklų gamyboje buvo geležies amžius, tai dabar išaušo polimerų laikai. „Ginklų pasaulis nuolat keičiasi. Štai švediški granatsvaidžiai *Carl Gustaf* evoliucionavo nuo plieninių *M2* iki itin lengvų *M4* modifikacijų. Naujuose modeliuose dabar naudojamos kompozicinės medžiagos iš polimerų. Jos yra lengvos, bet turi savo trūkumų, po kokių 20–25 metų jos jau bus traktuojamos kaip pasenusios, nes plastikas su laiku praranda savo savybes. Ir tai ne ginklo naudotojų kaltė, o paprasčiausia fizika“, – pažymėjo G. Daukantas.

Jam antrino ir srž. M. Juknius, akcentuodamas, kad ginklų gamybos cechuose vyksta nuolatinė kova tarp svorio ir patvarumo: „Senoji ginklų karta, tokia kaip legendinis kulkosvaidis *MG3*, kurio konstrukcija skaičiuoja dešimtmečius nuo II pasaulinio karo

Ką tik į Linkaičius atkeliavęs naujasis Lietuvos kariuomenės pirkinys – belgiškas kulkosvaidis *MINIMI*.

laikų, vertinama dėl savo „geležinės“ ištvėmės, nes metalas yra patvarus, bet jį keičia šiuolaikiniai ginklai, tokie kaip belgiški kulkosvaidžiai *MINIMI*. Jie gaminami iš titano ar aliuminio detalių bei polimerų, todėl yra lengvesni, kad kariai galėtų paprasčiau judėti ir panešti daugiau amunicijos.“

Kai kalba pasisuka apie stambųjį kalibrą, pavyzdžiui 120 mm minosvaidžius, meistrai sako, kad remontuoja ir juos, tačiau tuomet darbas tampa fiziškai sunkus. „Vienas tokio vamzdžio nepakelsi, reikia komandos ir specialių

kranų“, – aiškino specialistai. Paklausti, kuriuos ginklus labiausiai patinka remontuoti, jie tik nusijuokia, kad nėra jokio skirtumo, nes kiekviena technika neamžina – amžinas tik remontas. Marius didžiuodamasis sako, kad būtent Gintaras buvo jo mokytojas, o dabar abu senbuviai ne tik užsiima ginklų remontu, bet ir ugdo naująją kartą. „Ginklų remontas man yra ne profesija, bet hobbis ir darbo derinys. Po 2–3 metų intensyvaus kasdienio „krapštymosi“ ginklą pradedi jausti užsimerkęs“, – konstatavo srž. M. Juknius.

Ant srž. Mariaus Jukniaus „operacinio stalo“ – legendinis lygiavamzdis šratinis *Winchester*.

Sugadinti ginklai ir detalės, kai net ir geriausi ginklų meistrai yra bejėgiai juos suremontuoti.

„Nesąmonių muziejus“

Ginklų remontininkų dirbtuvėse yra kampas, kurį jie patys vadina „Nesąmonių muziejumi“. Čia sukaupti ginklai ir jų detalės, sugadinti ir deformuoti itin neįtikėtinais būdais. „Kario fantazijai ribų nėra“, – sako specialistai, rodydami ginklus, sugadintus bandant juos „pataisyti“ savo jėgomis.

Vienas dažniausių atvejų – užkimštas vamzdis. „Susiduriame su daugybe variantų, kai valant ginklą įstringa vadinamoji gyvatukė (valymo virvė), o apimtas panikos karys bando ją išmušti medsraigčiais ar dar kuo nors, taip galutinai ją suvarydamas gilyn į vamzdį. Tokiu atveju būtų užtekę atvežti mums – būtume išardę šautuvą ir ištraukę tą virvę per kelias minutes, o dabar turime ginklą, kurį reikia „reanimuoti“ staklėse“, – pasakojo srž. M. Juknius.

Šiame „muziejuje“ puikuoja ir G-36 korpusas, atkeliavęs iš Afganistano. Jis visiškai supleišėjęs, nes gavo skeveldrų karinių veiksmų metu. Ypatinga ir gausi sprogusių vamzdžių kolekcija

– šiuos eksponatus meistrai vadina rožėmis, nes metalas išsiskleidęs lyg gėlės žiedas. „Dažniausiai taip nutinka, kai į vamzdį patenka sniego, smėlio ar purvo kariui šliaužiant poligone. Jei karys neatlieka patikros ir iššauna intensyvią seriją, slėgis vamzdį tiesiog išpučia arba sudrasko, nes plienas neatlaiko žvėriškos apkrovos“, – pavyzdžius rodė remonto specialistai.

Pasitaiko ir unikalių atvejų. Vienas jų – plyšęs automato vamzdis su keliomis viduje įstrigusiomis kulkomis. „Karys šovė pirmą kartą – nepataikė, šovė antrą – vėl nieko, bandė dar, kol vamzdis pagaliau neatlaikęs plyšo. Paaiškėjo, kad kulkos paprasčiausiai viena po kitos įstrigo vamzdyje“, – pasakojo srž. M. Juknius.

Kasdien remontuodami ginklus meistrai ragina karius nebijoti pranešti apie gedimus ir jokiū būdu nebandyti jų taisyti patiems, nes baimė dėl tarnybinių nuobaudų gali priversti karius slėpti gedimus arba bandyti juos maskuoti improvizuotomis priemonėmis. „Ginklas poligonuose nardo vandenyje ir purve, daužosi į žemę ir akmenis, nes tai yra darbinis įrankis, kuris gali

sugesti. Mes ir esame tam, kad juos reanimuotume, pakeistume detales ir grąžintume ginklą į rikiuotę, tereikia nieko nebijoti ir laiku kreiptis. Mūsų darbas yra ne bausti, bet užtikrinti, kad karys po remonto vėl galėtų pasitikėti savo ginklu 100 procentų“, – sako Linkaičių meistrai.

Vis dėlto ne visais atvejais ginklus galima sutvarkyti, o kartais tiesiog ateina laikas, kai ginklas pasiekia šestąją kategoriją ir jį reikia nurašyti, nes jo remontas kainuoja daugiau, nei jis pats yra vertas. Tuo užsiima minėtasis Ginklų reglamentavimo skyrius. Panašus principas galioja ir Linkaičiuose saugomai amunicijai, tačiau ją irgi stengiamasi kuo ilgiau išlaikyti naudingą.

Antrasis šaudmenų gyvenimas

Depų tarnybos sandėliuose įdiegus šiuolaikišką resursų valdymo sistemą, čia kruopščiai suskaičiuojami ne tik saugomi ginklai, bet ir amunicija. Kariuomenės turtą administruojantys ir prižiūrintys specialistai savo ekranuose aiškiai mato, kada artėja sprogmenų ir amunicijos galiojimo laiko pabaiga. „Kad brangūs užtaisai nepražūtų, išduodami amuniciją laikomės principo, jog pirmi pas mus į sandėlius atkeliavę šoviniai pirmi ir iškeliauja. Mūsų specialistai nuolat

Ginkluotės depo šaudmenų ir sprogmenų ekspertai išbandė pirotechnikos dūminį užtaisą *Rokfackla 4*. Testavimo metu buvo stebimas dūminio užtaiso sprogdiklio suveikimas ir degimo laikas.

stebi šiuos duomenis ir ragina karinius vienetus seniausias atsargas kuo greičiau sunaudoti pratybose“, – pasakojo Ginkluotės depo viršininkas mjr. L. Graževičius.

Vis dėlto pasibaigęs šaudmenų galiojimo terminas ne visuomet reiškia, kad amunicija bus utilizuota. DT yra įgalota šį laiką pratęsti, jei nustatoma, kad šaudmenys dar yra tinkami naudoti. Šiuo tikslu Ginkluotės depe Linkaičiuose veikia specialus skyrius, atsakingas už amunicijos bandymus. „Toks procesas vyksta pagal aiškia tvarką: iš serijos paimamas tam tikras kiekis šaudmenų, jie apžiūrimi vizualiai, ar nėra deformacijų, o tada mūsų specialistai vyksta į poligoną, kur atliekami amunicijos bandymai. Jei viskas veikia gerai ir taiklumas atitinka reikalavimus, o gamintojai neprieštarauja, tai naudojimo laikas pratęsiamas dar keleriems metams. Tiesa, amžinai taip būti negali – jei užtaiso galiojimo laikas buvo ne kartą pratęstas arba buvo pastebėta oksidacija, toks turtas keliauja į naikinimo aikštelę“, – akcentavo mjr. L. Graževičius.

Amunicijos bandymas ar naikinimas dažniausiai vyksta Gaižiūnų poligono specializuotose aikštelėse. Vienas įspūdingiausių pastarųjų bandymų buvo lėktuvo C-27J *Spartan* gyvybiškai svarbių šiluminių užtaisų, kuriuos orlaiviai leidžia saugodamiesi raketų,

patikra. Jei bandymų metu partija būtų nesuveikusi, ją būtų tekę utilizuoti, tačiau viskas veikė nepriekaištingai. Itin sudėtingas ir specifinis yra pasenusių minų ar beatošliaužių pabūklų šaudmenų bandymas. Pasak mjr. L. Graževičiaus, tinkamai šioms procesams

vadovauti paskirtas aukščiausios kvalifikacijos specialistas, baigęs atitinkamus mokslus Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje ir Šveicarijoje. Jam talkina komanda, atsakingai paruošianti kiekvieną šovinį, preciziškai fiksuojanti bandymus ir kruopščiai užpildanti dokumentus. ■

Per apšviečiamųjų minų bandymus poligone ekspertai fiksavo jų švietimo laiką ir kitus parametrus.

DI šiuolaikiniame kare: Ukrainos pagalba sąjungininkams

Ukraina suteikia tarptautiniams partneriams ir gynybos pramonės įmonėms prieigą prie savo didžiulio realių kovinių duomenų archyvo, kad šie galėtų treniruoti dirbtinio intelekto (DI) modelius, skirtus autonominėms dronų sistemoms – šį žingsnį Kyjivas vadina „pirmuoju tokiu projektu pasaulyje.“

Ukrainos gynybos ministerija pranešė, kad buvo priimtas nutarimas dėl valstybės, šalies gynybos įmonių ir užsienio partnerių naujos bendradarbiavimo sistemos sukūrimo. Ukrainos gynybos ministras Mykhailo Fedorovas programą pristatančiame pranešime spaudai teigė: „Karybos ateitis priklauso autonominėms sistemoms.“

„Mūsų tikslas – padidinti dronų ir kitų kovinių platformų autonomijos lygį, kad jos galėtų greičiau aptikti taikinius, analizuoti mūšio lauko sąlygas ir padėti priimti sprendimus realiu laiku.“ Šis sprendimas priimtas tuo

metu, kai keliolika šalių yra įtrauktos į karą, prasidėjusį Irane, o pasaulio kariuomenės sparčiai didina investicijas į autonomines gynybos sistemas. Šio sprendimo reikšmė įmonėms, kuriančioms autonomines sistemas ar taikinių atpažinimo programinę įrangą, yra akivaizdi: patikrinti, realiomis sąlygomis surinkti mokymo duomenys sutrumpina produkto kūrimo laiką ir padidina modelių efektyvumą, palyginti su vystymu laboratorinėmis sąlygomis.

Sąjungininkų vyriausybėms tai suteikia galimybę sparčiau kurti DI technologijomis paremtus gynybos pajėgumus – be būtinybės nuo nulio kurti savo kovinių duomenų rinkinius. M. Fedorovas tai apibūdino kaip „abipusiai naudingą“ sprendimą – partneriai gauna kokybiškesnius mokymo duomenis, o Ukraina gali sparčiau plėtoti autonominius pajėgumus fronto reikmėms.

Naujosios Ukrainos programos pagrindą sudaro specializuota DI platforma, sukurta Ukrainos gynybos ministerijos Gynybos technologijų inovacijų ir plėtros centre. Ši plat-

forma leidžia partneriams mokytis DI modelius naudojant realius mūšio lauko duomenis, nesuteikiant jiems tiesioginės prieigos prie kitų slaptų karinių duomenų bazių, susietų su šalies skaitmenine valdymo sistema *DELTA* – tai yra svarbi duomenų saugumo užtikrinimo priemonė.

Praėjusį mėnesį gynybos ministro pavaduotojas plk. ltn. Jurijus Myronenko leidiniui „*Military Times*“ sakė, kad platformos saugumas grindžiamas Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) nacionalinio standartų ir technologijų instituto standartais, o kasmet jį tikrina Didžiojo ketverto konsultacinės įmonės. Ukrainos duomenų rinkiniai jau pasitelkiami *DELTA* kovos lauko valdymo sistemoje, kuri naudoja neuroninius tinklus, kad realiu laiku automatiškai aptiktų antžeminius ir oro taikinius. Tokio tipo duomenys yra būtinas pagrindas kare, kurio pobūdį vis labiau lemia mastas, greitis ir DI.

„Valdyti galima tik pasitelkiant duomenis, – sakė plk. ltn. J. Myronenko. – Priešingu atveju net neįsivaizduoju, kaip būtų galima valdyti tokį skaičių dronų, žmonių, fronto linijų ir tiek

Ukrainos duomenų dalijimosi programa – ir, kaip teigia Ukrainos gynybos ministerija, tarptautinės gynybos įmonės bei sąjungininkų vyriausybės jau paprašė suteikti prieigą prie pastarosios. Be to, šis sprendimas priimtas tuo metu, kai šalys visame pasaulyje sprendžia, kaip saugiai ir greitai integruoti DI į gynybos tinklus – kol to nepadarė jų priešai.

JAV vis dar rengia savo gaires DI taikymui karyboje. Sausio mėnesį karo sekretorius Pete'as Hegseth'as paskelbė raštą, kuriame ragino plačiai integruoti DI visoje kariuomenėje ir pareikalavo, kad DI įmonės suteiktų galimybę savo technologijas naudoti be apribojimų, praneša „The Associated Press“.

daug išteklių. Ir dar taip greitai.“

Naudodamiesi šia platforma, partneriai gali dirbti su dideliais kiekiais pažymėtų nuotraukų ir vaizdo įrašų, surinktų vykstant aktyvioms karinėms operacijoms, bei remtis duomenų rinkiniais, kurie nuolat atnaujinami beveik realiu laiku, rusijos visapusiškai invazijai tęsiantis jau penktus metus. Dėl to Ukrainos surinkti operatyviniai duomenys šiuo metu gali būti gausiausi pasaulyje – jokia kita šalis iki šiol negalėjo pasiūlyti tokio kiekio paženklintų, realių kovos vaizdų, gautų tiesiai iš karių, kovojančių tebevykstančiame, intensyviame konvenciniame kare.

„Mes sukūrėme sistemą taip, kad duomenis tiesiogiai įkelia kovojantys žmonės, – sakė plk. ltn. J. Myronenko. – Jie įkelia duomenis, o šie duomenys yra apibendrinami tam tikromis formomis ir mums pateikiami centralizuotai.“

Šiuo metu Ukraina turi milijonus žymėtų vaizdų ir duomenų bazių, surinktų per dešimtis tūkstančių operacijų, kurių metu buvo naudojami šimtai skirtingų ginklų tipų, karinių dalinių kombinacijų bei taikinių nustatymo metodų.

„Turime daugiau nei 5 milijonus dronų, – paaiškino viceministras. – Labai sunku viską koordinuoti tokiame dideliame fronto ruože.“ Naudodamiesi naująja sistema, partneriai gali atlikti bendrą analizę, mokyti savo

DI modelius ir kartu kurti naujus technologinius sprendimus, naudodami realaus laiko detalų operatyvinių duomenų rinkinį. Pasak Strateginių ir tarptautinių studijų centro, pagrindinis iššūkis kariniam DI pritaikymui yra ne algoritmų kūrimas, o jų testavimas realiomis operatyvinėmis sąlygomis ir užduočių rezultatų vertinimas, siekiant patvirtinti, kad jie gali pagerinti sprendimų priėmimą mūšio sąlygomis.

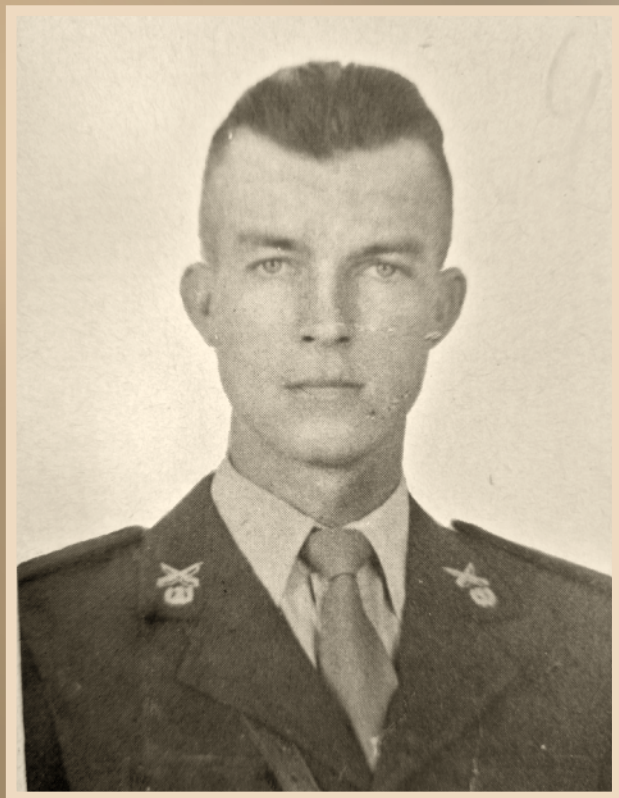
Būtent šią spragą užpildo naujoji

Plk. ltn. J. Myronenko prognozavo, kad plačiai aptariama kova dėl DI panaudojimo karinėse operacijose ir analizėse tik prasideda, technologiniam karo aspektui vis labiau užgožiant kitus. „Didžiausia rizika yra informacijos trūkumas“, – sakė jis.

www.defensenews.com inf.
www.flickr.com nuotr.

GENEROLAS FAUSTINAS JUOZAS ŠVENČIONIS –

Toliau tęsiame po visą pasaulį išsiblaškiusių lietuvių, kurie tarnavo kitų šalių kariuomenėse, paieškas. Šio straipsnio herojus – Argentinos kariuomenėje tarnavęs lietuvių kilmės brg. gen. Faustinas Juozas Švenčionis. Ispanų kalba jo nesutrumpintas asmenvardis – Hugo Faustino Jose Svencionis.

Žinia, kad Argentinoje gyveno lietuvių kilmės sausumos pajėgų brigados generolas, mane domino seniai, tačiau būtent apie šį karininką informaciją surinkti sekėsi labai sunkiai. Juo labiau kad Lietuvoje apie jį mažai kas buvo girdėjęs. Todėl noriu šiek tiek papasakoti ir apie pačią paieškos eigą.

Smalsu buvo išsiaiškinti, kodėl gi apie jį yra išlikę tiek mažai informacijos, o Argentinos lietuviai nelabai noriai atsakinėjo į mano laiškus, kuriuose prašiau ką nors apie šį generolą papasakoti.

Šiais laikais esame įpratę informacijos ieškoti interneto labirintuose, ta-

čiau karininkas F. J. Švenčionis kariuomenėje tarnavo tada, kai internetas ir skaitmeniniai fotoaparatai dar nebuvo labai išpopuliarėję, todėl jo nuotraukų iš tarnybos Argentinos kariuomenėje laikotarpio aptikta labai mažai. Kita vertus, jeigu užklauskos internete būtų buvę ispanų kalba, tai gal ir rezultatai būtų buvę operatyvesni.

Nors paieškos pradžia buvo nieko gero nežadanti, tačiau po susirašinėjimo ir susitikimo Vilniuje su buvusiu Lietuvos garbės konsulu Argentinoje Mario Kalainis, po pokalbių su Lietuvos ambasados darbuotojais Ispanijoje, kurie kuruoja ir Argentiną, ledai po truputį pajudėjo. Šiek tiek informacijos apie Švenčionių šeimą

gavau iš menotyrininko, kultūrininko ir pasakotojo Sauliaus Pilinkaus – jis kartu su žinoma žurnalistė Edita Mildažyte neseniai lankėsi Argentinoje ir ten susitiko su lietuvių bendruomenės nariais. Esu dėkingas visiems, kurie padėjo man renkant žinias apie karininką F. J. Švenčionį.

Buvau girdėjęs, kad prieš keletą dešimtmečių Lietuvoje lankėsi žinomas Argentinos lietuvis ir perdavė Kaune esančiam Vytauto Didžiojo karo muziejui (VDKM) brg. gen. F. J. Švenčionio uniformą. Nusprendžiau pasidomėti, ar tai tiesa. Mano nuostabai, sužinojau, kad 1997 m. liepos 6-osios išvakarėse į Vilnių iš Argentinos buvo atvykęs Lietuvos informacijos biuro direktorius

USTINAS

DIM. GEN. LTN. ARVYDAS POCIUS

PARAŠIUTININKAS, VEDLYS, KOMANDOSAS

Artūras Mičiudai, jis atvežė tarpukario Lietuvos brigados generolo, krašto apsaugos ministro, diplomato Teodoro Daukanto, gyvenusio Argentinoje ir ten mirusio, urną su palaikais. Be to, A. Mičiudai liepos 8 d. VDKM perdavė savo uošvio brg. gen. F. J. Švenčionio kasdieninę ir paradinę uniformas, brigados generolo atributus – durklą, iškilmių lazdelę, karo mokslų baigimo diplomus, tarnybos ženklus ir fotografiją.

Toliau tęsiant duomenų apie brg. gen. F. J. Švenčionį paieškas, labiausiai netikėta naujiena buvo ta, kad apie šį lietuvių kilmės Argentinos karininką informaciją sovietmečiu rinko sovietinės saugumo tarnybos KGB agentai. Vienoje iš Lietuvos ypatingojo archyvo (LYA) bylų radau kelias nuotraukas ir straipsnių iškarpas iš Argentinos lietuvių laikraščio „Balsas“, Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) lietuvių laikraščių „Draugas“ bei „Darbininkas“.

Įdomumo dėlei noriu paminėti dar vieną faktą, susijusį su mūsų tautiečiais Argentinoje. Kai kurie iš jų buvo suklaidinti sovietų siunčiamos propagandos ir užkibo ant to jų propagandinio melo apie „komunistinį rojų“. XX a. 6–7 deš. į Sovietų Sąjungos (SSRS) okupuotą Lietuvą iš Argentinos grįžo (reemigravo) keli šimtai kairiųjų, daugiausia komunistinių pažiūrų lietuvių. Vėliau dalis jų, nusivylę to meto gyvenimu Lietuvoje, bandė vėl vykti į Argentina, bet sovietų okupacinė valdžia grįžti nebeleido.

Apie Švenčionių šeimą

Prieš I pasaulinį karą Argentinoje jau gyveno apie 5 000 lietuvių, o per karą pabėgėlių iš tuo metu carinės rusijos sudėtyje esančios Lietuvos gerokai padaugėjo. XX a. pradžioje Argentina buvo ekonomiškai stipri ir patraukli valstybė, todėl pritraukdavo daug imigrantų iš kitų šalių, daugiausia iš karų draskomos Europos. Tarpukariu į Argentina atvyko dar apie 3 000 lietuvių. Istoriniuose šaltiniuose rašoma, kad 1933 m. Argentinoje jau gyveno apie 35 000 lietuvių. Lietuviai telkėsi miestuose, dauguma apsigy-

INFORMACIJA, rasta KGB byloje

Mjr. Faustinas Švenčionis antruosius karinės akademijos studijų metus baigė penktuoju bendrame 130 karininkų skaičiuje. Sekančiais metais, baigęs trečiąjį akademijos kursą, jis turės galimybę kilti iki generolo laipsnio.

Iškarpa iš laikraščio „Argentinos lietuvis“ Nr. 2; 1973-01-11.

Mjr. Švenčionis baigė Argentinos kariuomenės aukštųjų karininkų antruosius kursus labai geru įvertinimu. Baigus 3-sius, jam bus atviras kelias į generolo laipsnį.

JAV, „Draugas“ 1973-03-24.

Pulk. Faustinas Švenčionis aktyvios tarnybos ir aukštos karinės pozicijos karininkas, yra siunčiamas į JAV studijuoti karinių mokslų specialybės.

JAV, „Draugas“; 1981-08-13

Faustinas Švenčionis, Argentinos kariuomenėje pasiekęs pulkininko laipsnį, paskirtas naujom aukštom pareigom: vadovauti Campo de Mayo puskarininkų mokyklai. Faustinas Švenčionis iki šiol ėjo atsakingas pareigas Argentinos ambasadoje Washingtone. Jis yra pirmas lietuvių kilmės kariškis, pasiekęs aukštą rangą Argentinos kariuomenėje. Sąmoningų tėvų dėka pulkininkas Švenčionis šalia ispanų ir anglų kalbų gerai kalba ir rašo lietuviškai.“

JAV, „Darbininkas“; 1985-03-01.

† Juozas Švenčionis, 82 metų amž., mirė šių metų liepos 4 d. Velionis buvo gimęs Žiezmarų miestelyje, Kauno apskr. Į Argentina atvyko 1925 m., pradžioje apsigyveno Com. Rivadavia mieste, kur 1930 m. apsi- vedė su Veronika Paršonyte. Vėliau apsigyveno Bs. Aires mieste. Šeima išaugino sūnų ir dukterį. Giliame nu- lūdime liko žmona Veronika, duktė Lili Mičiūdienė su vyru Artūru ir du- krom: Celia ir Kristina, sūnus pulki- ninkas (coronel) Faustinas su žmona Noemi Nicolau ir sūnumis: Daniel ir Eduardo, žmonos sesuo Marytė Za- vickienė su vyru Juozu, gyvenantieji Rumipal, Cordoba, žmonos brolis Juo- zas Paršonis su žmona - Rumipal, Cor- doba, Nelly Zavickaitė de Mahne su šeima, Boulogne mieste ir kiti artimie- ji. Velionis buvo didelis patriotas, jaunystėje mokytojų lietuviškoje mokykloje, dirbo Lietuvių Centre, bu- vo šv. Cecilijos choro narys, lietuvių parapijos bei kitų liet. organizaci- jų darbuotojas. Palaidotas Boulogne miesto kapinėse.

JAV, „Draugas“; 1981-08-15

A.a. Veronika Paršon po trumpos ligos, m. Gimusi 1908 m. R. atvyko Argentina, dinį su Juozu Švenč m.), gyveno Com. mieste - Chubut P logne Sur Mer mies Provincijoje, o pas pas savo dukrą Velionė buvo rama nuoširdi, mėgo r mylėjo dainą. Sa Lietuvių Centro " deliame liūdes; Argentinos kariu Faustinas Juozas Noemi Nicolau, dukte Lita ir zenas Artūras Mičiūdai, 4 anukai ir 9 proanūkai, sesuo marytė Zavickienė, jos vyras Juozas ir duktė Nelly su šeima, dvi seseris ir vienas brolis Lie- tuvoje. Jos pelenai padėti nišoje, prie savo vyro, Boulogne Sur Mer kapinėse. Ilsėkis ramybėje, Dievo karalystėje.

veno Buenos Airių provincijoje, kiti – Berisso, Cordoboje, Santa Fé ir kitur.

F. J. Švenčionio tėvas Juozas Švenčionis gimė 1899 m. Žiezma- riuose (Kaišiadorių r.). Lietuvoje dirbo mokytoju, į Argentina atvyko 1925 metais. Apsigyveno Comodoro Rivadavia, kur 1930 m. vedė lietu- vę imigrantę Veroniką Paršonytę, gimusią 1908 m. Rokiškyje. Ji į Argentina atvyko 1929 metais. Juozas dirbo naftos perdirbimo bendrovėje. Gyveno pasiturinčiai. Vėliau šeima persikėlė į Buenos Aires. Išaugino dukrą Lili ir sūnų Faustina. J. Švenčionis buvo aktyvus lietuvių organizacijų narys, Šv. Cecilijos lietuvių choro narys, dirbo Lietuvių centre, buvo lietuvių

bažnyčios parapijos bei kitų lietuviškų organizacijų narys.

V. Paršonytė-Švenčionienė, be šeimos rūpesčių, aktyviai dalyvavo lietu- viškoje veikloje, dainavo Lietuvių centro chore „Aušra“, mėgo rašyti eilėraščius.

J. Švenčionis mirė 1981 m. liepos 4 d., palaidotas Argentinoje, Pajūrio Bulonės (Boulogne-sur-Mer) kapi- nės. Žmona Veronika mirė 1999 m., pelenai palaidoti greta vyro.

Lili Švenčionytė ištekėjo už lietuvių bendruomenėje gerai žinomo Artūro Mičiudo. Jie užaugino dukras Celia ir Kristina.

F. J. Švenčionis vedė argentinietę Noemi Nicolau ir susilaukė dviejų sūnų – Danielio ir Eduardo.

Karininkas F. J. Švenčionis

F. J. Švenčionis 1949 m. su pagyrimu-premija baigė Argentinos generolo San Martino karo licėjų ir davė kario priesaiką. 1950 m. jam suteiktas leitenanto laipsnis. 1950–1951 m. mokėsi Nacionalinėje karo mokykloje, jos baigimo proga jam buvo įteiktas karininko kardas. 1954 m. Karo mokykloje su pagyrimu baigė kapitonų kursus. 1964 m. baigė oro desantininkų, vėliau ir specialiųjų pajėgų komandosų kursus. Argentinoje jis mokėsi Sausumos pajėgų pėstininkų štabo karininkų kursuose, 1973 m. tapo štabo karininku. 1975 m. JAV, Fort Benninge, Džordžijos valstijoje, baigė Sausumos pajėgų operacinio lygmens pėstininkų karininkų aukštuosius kursus. 1981 m. jam suteiktas pulkininko laipsnis.

1981–1982 m. kėlė kvalifikaciją Tarpamerikiniame gynybos koledže JAV, kur vėliau dirbo konsultantu. 1986 m. grįžo į Argentiną, jam suteiktas brigados generolo laipsnis. Vadovavo VI pėstininkų atskirajai brigadai. 1989 m. buvo Argentinos prezidento

Carloso Saúlo Menemo patarėjas. Prisidėjo reformuojant Argentinos kariuomenę ir ją priartinant prie vakarietiškių standartų.

1989–1991 m. ėjo karo atašė pareigas Argentinos ambasadoje Vašingtone. Tuo pačiu metu atstovavo Argentinos interesams Tarpamerikinėje gynybos taryboje, kurios būstinė taip pat yra Vašingtone.

Jis yra Vašingtone 1984 m. išleistos 49 puslapių apimties to laikotarpio Argentinos užsienio politikos ir pasaulio įvykių analizės „Argentine Foreign

Policy and World Events 1958 to 1982“ autorius.

Brg. gen. F. J. Švenčionis už ilgąmetę tarnybą, vadovavimo pasiekimus ir indėlį į šalies gynybos sistemą įvertintas aukščiausiais Argentinos kariuomenės kariniais apdovanojimais.

1964 m. birželio 1–20 d. JAV karinėje bazėje vyko parašiutininkų kursai. Juos sėkmingai baigė tuometinis vyr. ltn. F. J. Švenčionis ir įgijo teisę nešioti JAV kariuomenės parašiutininko ženklelį. Be to, kai mokėsi JAV pėstininkų mokykloje, Faustinas

Argentinos prezidento dekretas dėl brigados generolo laipsnio suteikimo. 1985 m.

Brigados generolo atributas – iškilmių lazdelė ir dėklas.

sėkmingai išėjo reindžerių kursą ir jam buvo suteikta teisė nešioti kvalifikacinį ženklėlį „Pathfinder“ (liet. „Vedlys“).

Kad turėtų teisę segėti šį ženklėlį, karys kurso metu turi baigti orientavimosi vietovėje, taktinės žvalgybos, aviacijos valdymo mūšio lauke ir oro desanto operacijų valdymo kursus; ženklelis įteikiamas išlaikius kelis

JAV reindžerių ženklas „Pathfinder“.

egzaminus lauko mokymo pratybų (angl. FTX) sąlygomis.

Egzaminai apima įgūdžius, susijusius su stropinių krovinių tvirtinimu ir desantavimu, sraigtasparnių nusileidimo zonų (angl. HLZ) planavimu ir vykdymu, oro eismo valdymo operacijomis, karių ir atsargų pristatymu iš oro ir kt. Ženklelyje sparnas simbolizuoja skrydžio ir oro desanto galimybes; fakelas – lyderystę ir vadovavimą, nurodant vedlio kovos įgūdžius.

F. Švenčionis nešiojo Argentinos parašiutininkų ir specialiųjų pajėgų komandosų kursų absolvento ženklus, kurie liudijo aukštą karininko fizinį ir kovinį pasirengimą.

Nuotraukoje – ant uniformos kišenės brigados generolo ženklas: geltono metalo apskritimas raudonu viduriu (ši dalis iš raudonos vilnonės medžiagos).

F. J. Švenčionis gerai kalbėjo lietuviškai, mokėjo skaityti ir rašyti. Buvo aktyvus Argentinos lietuvių bendruomenės narys. Generolas visada didžiavosi savo lietuviškomis šaknimis. Jis yra sakęs, kad nors tarnavo Argentinai, jo širdyje visada buvo vietos tėvų gimtinei.

Folklando karas

1930–1976 m. Argentina išgyveno septynis karinius perversmus. Išrinktos vyriausybės dėl nesugebėjimo suvaldyti ekonominės krizės kaskart būdavo nuverčiamos ir paleidžiamos. Kariškiai, įvykdę karinius perversmus, įstengė laiduoti tam tikrą politinį

Brg. gen. Faustinas Juozas Švenčionis

Argentinos kariuomenės parašiutininko ženklas.

stabilumą, tačiau tik taikydami žiaurias represijas režimo priešinkams. Ypač tai pasijuto Šaltojo karo tarp JAV ir SSRS metais, po sėkmingai pavykusios Kubos revoliucijos, kai komunizmo šmėkla pradėjo klaidžioti po visą Lotynų Ameriką. Ne išimtis buvo ir Argentina. 1982-ieji buvo šeštieji paskutinės karinės valdžios šalyje metai.

Folklando karą (1982) sukėlė trys politinė ir karinė galią turintys vyrai: Argentinos prezidentas gen. Leopoldas Galtieris, admiras Jorge Anaya ir ambicingas prekyautojas metalu, įtakingas graikų kilmės argentinietis Konstantinas Davidofas. Gen. L. Galtieriui ir jo šalininkams reikėjo nukreipti dėmesį, o vienintelis visus

argentiniečius vienijęs dalykas buvo Folklando (Malvinų) salos. Argentiniečiai ir kiti ispanakalbiai jas vadina būtent Malvinų, o britai – Folklando salomis. Kitų šalių žmonėms sunku įsivaizduoti, kaip karštai argentiniečiai Malvinų salas laiko savomis, kurias britai jėga atėmė prieš 150 metų, kai Argentina buvo dar silpna bei besiformuojanti savarankiška valstybė.

1982 m. balandžio 2 d. Argentinos kariuomenė netikėtai įsiveržė į Didžiąją Britanijai priklausančias Folklando salas, esančias Pietų Atlante, ir jas užėmė. Argentinos pretenzijos į tas salas tęsėsi jau daugiau nei šimtmetį. Tuo metu Argentiną valdžiusi karinė-politinė valdžia nesitikėjo rimto Didžiosios Britanijos atsako ir neįvertino britų vyriausybės ryžto okupuotas salas atsiimti. Į Pietų Atlanto regioną britai pasiuntė specialiai šiai ope-

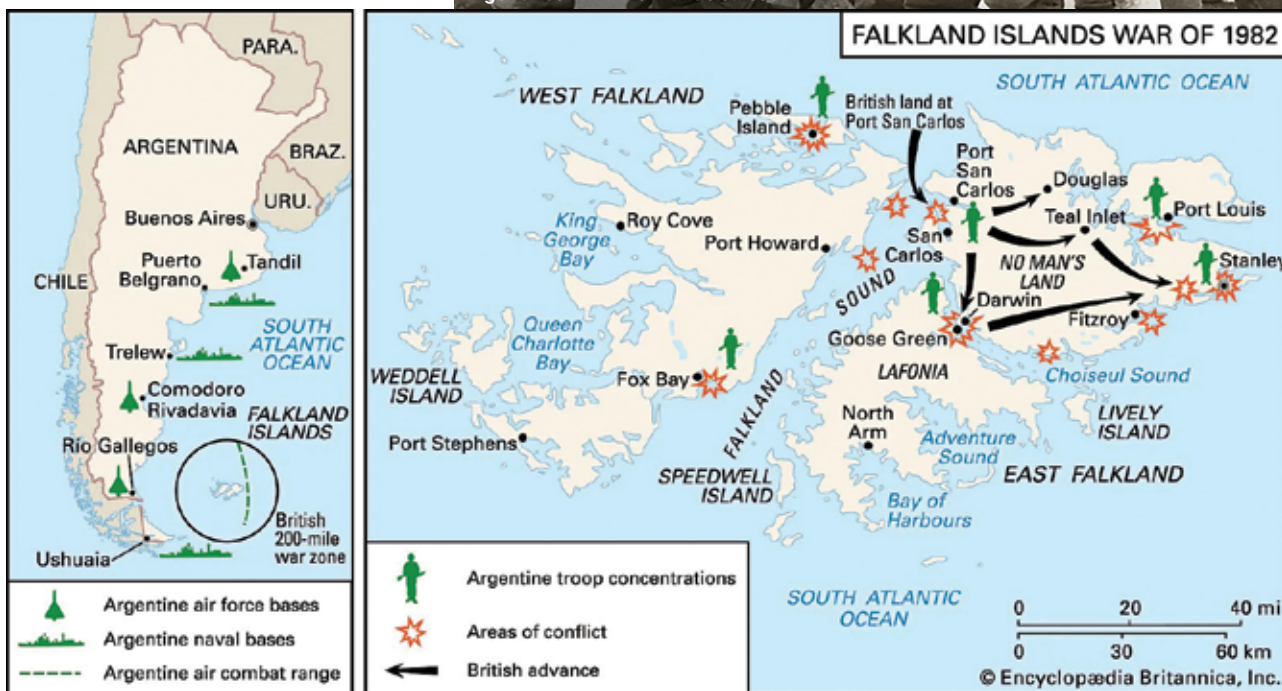
racijai sudarytą karo laivų flotilę su lėktuvnešiais „Hermes“ ir „Invincible“, keliomis fregatomis, minų traleriais, transportiniais, desantiniais laivais su jūrų pėstininkais ir specialiujų operacijų pajėgų SAS kariais.

Argentinos ir Didžiosios Britanijos karas truko vienuolika savaitių. Jis vyko sausumoje, Atlanto vandenyne ir ore.

Tiems, kurie ten nebuvo, gali atrodyti, kad tai labai trumpas laiko tarpas, bet dalyvaujantiems karo veiksmuose, kai aplink žūsta ar sužeidžiami kariai ir civiliai, net ir keletas savaitių virsta amžinybe. Istorikai šį karą vertina vienareikšmiškai teigdami, kad tai

Argentinos kariai Folklando salose.

Folklando (Malvinų) salų karo eigos žemėlapis.

buvo dviejų išsivysčiusių Vakarų valstybių netikėtas ir netgi keistas karinis konfliktas dėl užsilikusių kolonijinių nesutarimų, pareikalavęs didelių nuostolių ir žmonių aukų.

Britai šiame kare neteko 250 karių ir karininkų, 34 sraigtasparnių bei lėktuvų, 7 laivų.

Gerokai didesnius nuostolius patyrė argentiniečiai: 746 kariai žuvo, 1 105 buvo sužeisti arba susirgo. Po kapituliacijos Argentina prarado visus į šią operaciją atsigabentus ginklus, ekipuotę ir amuniciją. Buvo paskandintas jų karinių jūrų pajėgų kreiseris „Belgrano“ ir dar keli mažesnės klasės

laivai. Argentinos karinės oro pajėgos neteko per 100 lėktuvų ir sraigtasparnių.

Folklando (Malvinų) salų karo baigtį vienašališkai vertinti sunku, nes jame dalyvavo dvi valstybės, turėjusios savo nacionalinių interesų. Vertinant Argentinos karinės chuntos ambicijas, kurios sukėlė tiek skausmo ir pražudė daugybę gyvybių, suluošino daug jaunų vyrų, būtų galima teigti, kad šis karas buvo didžiulė klaida. Tačiau reikia prisiminti, kad istorijoje ne vieną kartą yra buvę, kai pralaimėjimas kare nugalėtiesiems atneša naudą. Argentinos pradėtas Folklando

(Malvinų) salų karas atvedė tiesiai prie karinės diktatūros žlugimo, vidinės sprespaudos šalyje pabaigos.

F. J. Švenčionis tiesiogiai karo veiksmuose Folklando salose nedalyvavo, nes 1982 m. mokėsi Tarpamerikiniame gynybos koledže JAV.

1983 m. viename Argentinos lietuvių bendruomenės vakarėlių kilo diskusija apie Folklando (Malvinų) salų karą, patirtas aukas ir to karo prasmę. Tada gen. F. J. Švenčionis pasakė ugningą frazę, kurią perpasakojo tai girdėję tautiečiai, kad Malvinų salų konfliktas visiškai nieko blogo nepadarė Lietuvai, nes nė vienoje pusėje nežuvo nė vienas lietuvis.

Teismo procesas

1983 m. panaikinus karinę diktatūrą ir atkūrus demokratiją, prasidėjo baudžiamieji tyrimai dėl buvusios valdžios nusikaltimų žmogiškumui. Argentinoje buvo priimti įstatymai, kurie ilgą laiką saugojo karininkus nuo teismų, skirtų tirti nusikaltimus žmogiškumui Argentinos karinės chuntos valdymo metu 1976–1983 metais. 2003–2005 m. įstatymine apsauga karininkams buvo panaikinta. Pagal pakeistus įstatymus buvo pripažinta, kad visi karininkai, ėję vadovaujamas pareigas operaty-

viniuose sektoriuose, buvo atsakingi už pavaldinių veiksmus. Prasidėjo teisminis persekiojimas, kuris palietė beveik visą tos kartos karininkiją.

Brg. gen. F. J. Švenčionis taip pat buvo įtrauktas į teisinius procesus. Jis buvo teisiamas bylose, susijusiose su vadinamoju IV armijos korpusu (isp. *IV Cuerpo de Ejército*). Šis korpusas kontroliavo didelę teritoriją aplink Buenos Aires, kur veikė slapti kalnimo centrai. Nors F. J. Švenčionis tuo laikotarpiu ėjo vidutinio lygio vadovaujamas pareigas (buvo pulkininkas leitenantas arba majoras), tačiau

jis, kaip netiesioginis vykdytojas, buvo kaltinamas prisidėjęs prie neteisėto laisvės atėmimo, kankinimų ir žmonių dingimų.

2010 m. F. J. Švenčioniu buvo priimtas namų areštas (dėl amžiaus). Jis buvo vienas iš daugelio aukšto rango karininkų, kurie sulaukė nuosprendžių bylose dėl IV armijos korpuso veiklos. Brg. gen. F. J. Švenčionio pavyzdys nėra vienintelis, kai karininkas sąžiningai tarnauja, baigia visų pakopų taktinio, operacinio ir strateginio lygmenų karo mokslus, eina jam patikėtas pareigas, vykdo aukštesniųjų vadų ir politinės vadovybės įsakymus, o vėliau, jau būnant atsargoje, politinei santvarkai pasikeitus, yra nuteisiamas ir jam skiriama laisvės atėmimo bausmė. Čia, ko gero, ir slypi atsakymas, kodėl Argentinos lietuviai nelabai noriai kalba apie gen. F. J. Švenčionį.

Brg. gen. Hugo Faustino Jose Svenčionis mirė 2014 m. lapkričio 11 d. kalėjime.

Labai apmaudu, kad mūsų tautietis, puikus karininkas, kuriuo didžiavosi tėvai, giminaičiai ir visa Argentinos lietuvių bendruomenė, sulaukė būtent tokio atpildo už savo ilgametę karinę tarnybą. ■

Teisiamieji seni generolai.

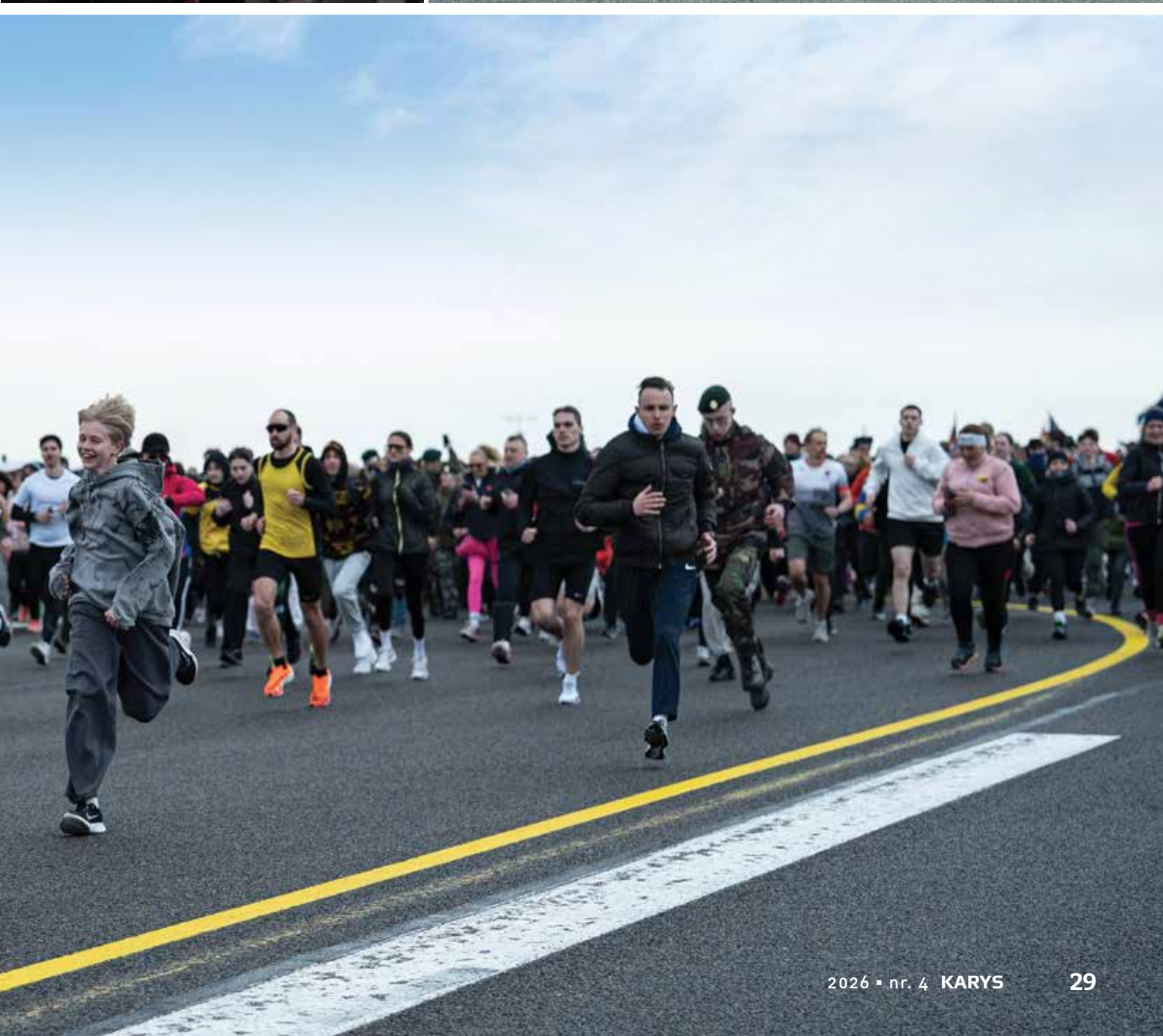
„RUNWAY RUN 2026“

Kovo pabaigoje Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazėje Šiauliuose vyko tradicinis bėgimas „Runway Run 2026“ naikintuvų kilimo ir tūpimo taku, simboliškai pažymintis Lietuvos narystę NATO. Būtent ant šio tako 2004-ųjų kovo 29-ąją Lietuvai įstojus į Aliansą nusileido Belgijos karališkųjų oro pajėgų naikintuvai F-16 ir pradėjo labai svarbią ir iki šiol vykdomą NATO oro policijos misiją Baltijos šalių oro erdvėje. Bėgimas „Runway Run“ organizuojamas kasmet nuo 2013-ųjų. Šiomet šiuo taku bėgo apie 10 000 entuziastų. Renginio akimirkos – srž. Margaritos Klimienės ir Luko Vigelio fotoreportaže.

ORKODRONAI

I DALIS

2025 m. lapkričio 12 d. rusijoje oficialiai buvo įsteigtos Bepiločių sistemų pajėgos (rus. *Voiska bespilotnych sistem, VBS*). Kelias į jas buvo painus. Kai rusų *blickrygas* Ukrainoje užstrigo – daugiausia tą lėmė ukrainiečių dronai, – „antrosios pasaulio armijos“ galvos dar ilgai negalėjo patikėti, kad kažkokie vos kelių šimtų dolerių vertės skraidantys žaislai gali diktuoti savas sąlygas mūšio lauke.

Bepilotės pajėgos: nuo neigimo iki steigimo

Apskritai, priešastis banali: rusijos karo mašina – nerangus monstras, užstrigęs praeitame amžiuje. Todėl tikėtis, kad į jos mentalitetą, struktūrą ir kovinių veiksmų patirtį žaibiškai ir natūraliai pavyks inkorporuoti naujas technologijas, gali tik labai beviltiškas optimistas.

Psichologai yra pastebėję tipinę emocijų reakcijų į praradimus ir nepasiteisinusius lūkesčius seką: neigimas, pyktis, derybos, depresija ir priėmimas. Rusai, nelaukta užklupti Ukrainos dronų revoliucijos, atrodo, patyrė visas šias stadijas (kiekviena iš jų – bemaž metų trukmės).

Pabandykime susipažinti su rusišku karinės „dronizacijos“ variantu. Svarbesni šios raidos įvykiai sudėlioti chronologiškai, tačiau pastabesnis skaitytojas šioje sekoje lengvai išskirs plėtojamas kelias temas, kurios kartu lėmė kelią link naujų pajėgų, – tai ideologinis ir teorinis pagrindas, organizacinė-struktūrinė dalis ir politinės galios elementas – sprendimų priėmimas ir įteisinimas. Kuo tai svarbu? Atsakymas paprastas: įvykių prognozavimui. Užbėgant už akių, galima konstatuoti: rusai šioje srityje iš esmės kopijuoja tai, ką jau yra nuveikusi Ukraina. Bet palyginti su ukrainietiška dronų revoliucija, veikiausiai dėl savo mentaliteto rusai artimiausiu metu šioje srityje nepasieks kokybinės persvaros. Tačiau vien dėl to *orkodronų* nuvertinti negalima.

Treniruotė. Rusų dronovodai išbando FPV droną. Tambovo sritis, 2023 m. rugpjūtis.

DDRONAI

ДРОНИФИКАЦИЯ ВОЙНЫ

Беспилотие – такой же фактор слома
однополярного мира, как отказ от доллара

Алексей Чадзев

Александр Любимов

Pirmoji „Dronnica“. Scenoje – pagrindiniai organizatoriai Aleksandras Liubimovas ir Aleksejus Čadajevas. Dronai, jų nuomone, turi „nulaužti“ vienapolę pasaulio tvarką...

Vienas pirmųjų rusų padalinių, pradėjęs naudoti dronus fronte, buvo „Grom Kaskad“. Vėliau jis taps atskira brigada.

2022 metai

Tyrinėdami rusų invazijos į Ukrainą istorijos vingius, atrasime paminėjimų ir apie ankstyvuosius dronų pritaikymo atvejus fronte. Čia nekalbėsime apie „statutinius“ jau ginkluotėje buvusius *Orlan* tipo bepiločius. Veikiau kalbėsime apie spragas, kurias bandyta užpildyti tuomet, kai žaibiškos okupacijos planai pradėjo žlugti, o prie šio žlugdymo labai prisidėjo lyg iš niekur atsiradusi Ukrainos dronų revoliucija.

Pavyzdžiui, jau 2022 m. kovo mėnesį vadinamajame 1-ajame Donecko armijos korpuse grupė „rusų savanorių“, jausdama žvalgybos duomenų trūkumą, įsigijo žvalgybinį bepilotį *Supercam*, kurį panaudojo planuodama kovinius veiksmus, taip pat koreguodama artilerijos ugnį.

Atrodytų kaip pavienė iniciatyva. Panašiai ir yra, tačiau „savanoriai“ veikė operatyvinės kovinės grupės „Kaskad“ sudėtyje, taigi, galima įžvelgti įdomių detalių. Pirmą, taip pat vadinosi viena kovinė KGB grupė, ir ši sąsaja, ko gero, neatsitiktinė. Antra,

grupei formaliai vadovavo pulkininkas, verslininkas ir visuomenės veikėjas, aršus antimaidanininkas Dmitrijus Sablinas, o kuravo *jedninosas*, aukšto rango funkcionierius Andrejus Turčakas. Beje, pastarasis figūruoja tarptautinių sankcijų sąrašė už separatizmo skatinimą ir rėmimą.

Nenuostabu, kad grupė su tokiu užnugariu išsivystė į atskirą bepilotės aviacijos brigadą, apie kurią dar užsiminsime vėliau. Tačiau svarbiausia, kad daugeliu atveju iš rusiškosios dronų revoliucijos kyšo privilegijuotų verslo ir politikos klanų, kurie kartais ir ne visai sutaria tarpusavyje, interesai.

Vis labiau pripažįstant, kad dronai – ne skraidantys žaislai, o visavertė karybos dalis, į juos pradėta kreipti dėmesį. Kai problema identifikuota, reikia imtis smegenų šturmo jai apmąstyti. Taip atsirado „Dronnica“. Tai pagrindinė „rusų pasaulio“ dronų idėjų kalvė – kasmetinis bepiločių sistemų vystytojų, gamintojų ir operatorių sąskrydis. Kaip teigia patys organizatoriai, „projektas ne tik vysto ir

populiarina bepiločių taikymo kariniais tikslais kultūrą, bet ir formuoja aukšto profesionalumo instruktorių ir operatorių, radioelektroninės žvalgybos ir radioelektroninės kovos specialistų bendruomenę“.

Pirmoji „Dronnica“ įvyko 2022 m. rugsėjį Novgorode – dalyvavo apie 300 šia tema suinteresuotų asmenų iš dviejų dešimčių rusijos regionų, taip pat buvo atvykusiųjų iš Baltarusijos ir Donecko pseudorespublikų. Sąskrydį atidarė Novgorodo gubernatorius: „Bepiločiai – tai vienas iš iššūkių, į kuriuos mes privalome atsakyti greitai ir kokybiškai.“ Ši mintis įdomiai skamba situacijos kontekste – „specoperacija“ tuo metu vyksta jau ilgiau kaip pusmetį, ukrainiečių kvadropteriai masiškai mėto ant okupantų galvų granatas, o strategai neturi kuo atsakyti.

„Dar mums katastrofiškai nepakanka patyrusių instruktorių. Taigi viena iš šio forumo užduočių – profesionalių instruktorių korpuso formavimas“, – išsakė dar vieną problemą projekto „Dronnica“ ideologas Aleksejus Čadajevs.

Kas yra minėtasis A. Čadajevs? Tarsi viskas paprasta – jis mokslinio techninio centro „Uškuinik“ generalinis direktorius, jo įmonė gamina dronus, tad atrodytų, kad tai tik siauras profesinis įmonės vadovo susidomėjimas.

Tačiau kai kurie šio asmens biografijos faktai iškalbingi. „Linksmiais devyniasdešimtaisiais“ A. Čadajevs tapo vienu iš Boriso Nemcovo komandos narių – kaip patarėjas ir politinio judėjimo organizacinio poskyrio vadovas. Buvo aršus Putino kritikas, tačiau greit suprato vyraujančio vėjo kryptį ir pakeitė stovyklą. Prasidėjo A. Čadajevs politinė karjera, kuri šoktelėjo į viršų, kai jis parengė knygas „Putinas. Jo ideologija“ ir „Putinas. Mūsų vertybės“.

Kitaip tariant, aukšto ešelono politinis technologas ir funkcionierius tinkamu metu tapo vienu iš perspektyvios technologinės krypties vėliavnešių – o kodėl gi ne? Juk dronai gali nešti ne tik sprogmenis, bet ir garbę bei nemažus pinigus.

Dar viena figūra sąskrydyje – Aleksandras Liubimovas. Jis vadovauja dinamajam Pagalbos *novorusijai* koordinaciniam centrui (KCPN), kuris tiekia dronus į Donecko frontą. Be to, pasak A. Liubimovo, KCPN sukūrė operatoriaus-žvalgo priemonių komplekso koncepciją ir apmokymo programą,

tačiau to jau esą nebepakanka.

Nereikia būti itin įžvalgiam, kad suvoktum, jog šis projektas – ne šiaip koks užkrosnės lygio pasibuvimas. Projekte „Dronnica“ susisieja tiek politinio lobizmo, tiek gamybinių pajėgumų, tiek produkcijos realizavimo bei vartotojų parengimo komponentai.

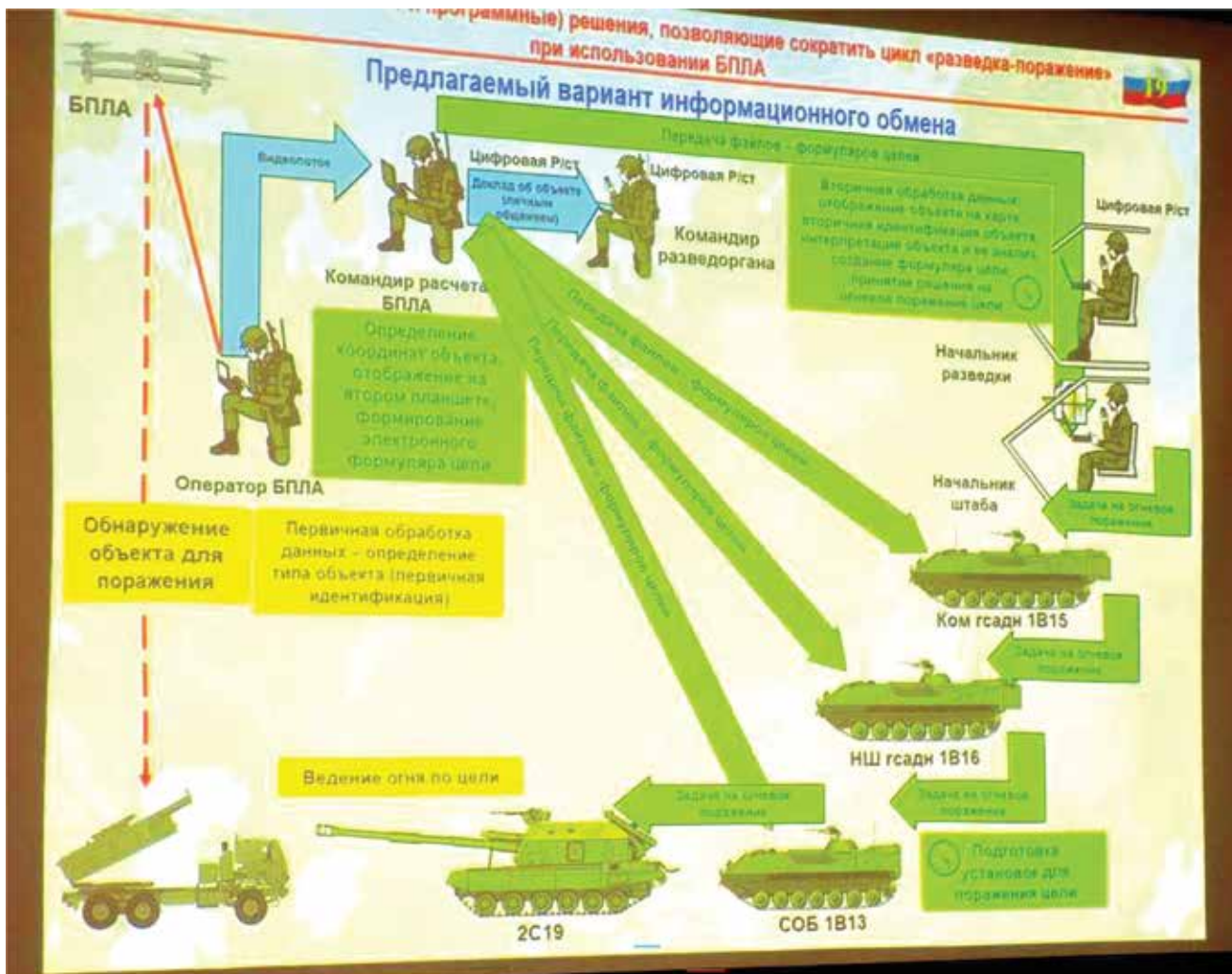
MOKSLINIS TECHNINIS CENTRAS „UŠKUINIK“

Korporacija, įkurta 2023 m. įmonės „Intelektuali elektronika - Valdajus“ bazės pagrindu. Save pozicionuoja kaip autonominę nekomercinę organizaciją. Formaliai įkurta Novgorodo srities vyriausybės iniciatyva. Akredituota Pramonės ir prekybos ministerijos. Užsiima bepiločių sistemų ir priešdroninės įrangos kūrimu. Turi apie 40 rezidentų rusijoje, per metus inicijuoja apie dešimt startuolių, disponuoja 2 500 m² ploto gamybinėmis patalpomis ir naudojami 140 ha dydžio poligonu dronams ir jų slopinimo įrangai išbandyti. Konsultuoja, kaip gauti lėšų, pavyzdžiui, iš Pramonės ir prekybos ministerijos (rus. *Minpromtorg*), Skolkovo, Inovacijų skatinimo fondų, taip pat valstybinę paramą, susijusią su technologijomis. Naujosiomis ypatingu teisiniu statusu, kuris leidžia supaprastinta tvarka išmėginti dronus ir radioelektroninės kovos priemones. Dronus į frontą tiekia nuo 2024 metų. Kartu su fondu „Tyl 53“ organizuoja 2 mėnesių trukmės dronų operatorių kursus, išduoda sertifikatus; minima, kad per penkis mėnesius sugebėta parengti 100 operatorių, žargoniškai vadinamų *dronovodais*. 2025 m. pasirašė bendradarbiavimo sutartį su koncernu „Kalašnikov“, o tai liudija plėtojamus dronų pramonės pajėgumus.

„Uškuinik“ ir „Kalašnikov“ pasirašė bendradarbiavimo sutartį, 2024 m. Aleksejus Čadajevs koncernas pagamindavo iki 500 dronų per mėnesį. Dabar šis skaičius išaugs iki kelių tūkstančių.

Svarbu ne tik priemonės, bet ir koncepcijos. „Dronnica“ tapo ne tik naujų pavyzdžių ekspozicija, bet ir *think tank*’u, kur pateikiamos idėjos.

2023 metai

Jau 2023 m. pirmojoje pusėje rusijos daliniuose Ukrainos fronte, be *Zala*, *Orlan* ir *Supercam*, pasirodė pirmieji FPV dronai kamikadzės. Išaugo ir dronų operatorių skaičius, bet šiuos duomenis reikėtų vertinti atsargiai. Pavyzdžiui 2023 m. pradžioje buvo pranešta, kad jau minėtasis padalinys „Kaskad“, pervardytas į „BARS Kaskad“, išsiplėtė iki šimto žmonių, tačiau realiai prie jo buvo prirašyti rusijos dūmos deputatai, kurie arba išvis nebuvo fronte, arba nuvykdavo papozuoti užnugaryje, akylai stebimi stiprios fizinės apsaugos.

Organizacinis ir techninis bepiločių padalinių aprūpinimas išliko gana atsilikęs, palyginti su ukrainiečiais, kurie jau masiškai gamina dronus ir buvo pradėję formuoti atskiruosius smogiamuosius bepiločių sistemų

batalionus. Tuo tarpu rusų operatoriai vis dar veikė atskiromis komandomis, o improvizuotus sprogstamuosius užtaisus daugiausia gaminosi čia pat vietoje, naudodami įvairias parankines priemones. Labai dažnai tokie „fugasai“ buvo gaminami pilstant išlydytą trotilį į improvizuotas talpyklas – plastmasinius kanalizacijos vamzdžius, plastikinius butelius ir pan. Atskirai paminėtina bėda buvo sprogdiklių konstravimas – šios manipuliacijos dažnokai baigdavosi neplanuotais sprogimais, kurių pasekmės nesunku įsivaizduoti. Viename rusų pokalbyje, perimtame Ukrainos žvalgybos, girdėti, kaip vadas, reiškdamas savo nepasitenkinimą necenzūrine leksika, grasina išvis uždrausti bet kokius FPV dronų skrydžius.

Žinias iš fronto perėmė užnugario protai. Problematika buvo įvardyta ir apmąstyta antrajame „Dronnica“

sąskrydyje rugpjūčio pabaigoje. Buvo demonstruojama technika, taip pat vyko uždaras renginys poligone, skirtas tik specialistams. Teoriniu lygiu buvo nagrinėjami masinio dronų panaudojimo, ir – kas svarbu – bepiločių padalinių formavimo ir bepilotės taktikos klausimai.

Maždaug tuo pat metu Novo-sibirskie irgi vyko technologijų bei inovacijų renginys „Archipelag 2023“. Viena jo temų taip pat buvo bepilotės sistemos. Nors ir ne tiek specializuotas, „Archipelag“ patraukė dėmesį tuo, kad jame dalyvavo ir pasisakė pirmasis vyriausybės pirmininko pavaduotojas Andrejus Belousovas: „rusija pasirengusi startuoti bepiločių sistemų kūrimo srityje. Jau turimi savi pavyzdžiai yra pasaulinio lygio, o kai kurie – ir geresni. Jų gamyba užsiima apie 70 rusiškų kompanijų, o 2024-aisiais planuojama pagaminti

maždaug 18 000 sunkiųjų ir vidutinių dronų...”

Kalba, žinoma, biurokatiškai panegiriška, bet įdomu tai, kad A. Belousovas – tai tas pats žmogus, kuris maždaug po dešimties mėnesių taps gynybos ministru – pakeis nušalintąjį Sergejų Šoigu, patekusį į kremliaus nemalonę.

Lyg patvirtinant šiuos išsakytus ketinimus, spalio 1 d. aerožvalgybos padalinys „BARS Kaskad“, priešliejus prie jo kai kuriuos papildomus 4-osios karinių oro pajėgų ir oro gynybos armijos padalinius, buvo performuotas į bepilotės aviacijos brigadą „GROM Kaskad“, kuri tapo pavaldi rusijos Oro ir kosminės pajėgoms (VKS). Jos personalo skaičius išaugo iki apytiksliai 800, šie asmenys buvo paskirstyti į du žvalgybinių-smogiamųjų dronų batalionus, žvalgybinės eskadrilės ir aprūpinimo bei logistikos kuopas. Apie 40 operatyvinių grupių vykdo įvairias užduotis palei visą kovos veiksmų liniją. Standartinės užduotys: oro žvalgyba, ugnies koregavimas, taktinių balistinių ir sparnuotųjų raketų užvedimas ant numatytų taikinių.

2024 metai

Balandį, sugreitinus faktus, padaryta išvada: rusijos karinė vadovybė formuoja dar vieną atskirąjį žvalgybinį-smogiamąjį bepiločių sistemų pulką Centrinės karinės apygardos

Kažkada ukrainiečių bepiločius bandyta numušti ir taip. Viena iš rusų dronistikos krypčių – sukurti efektyvius antidronus.

(CVO) sudėtyje. Nors informacija buvo paimta iš atvirų šaltinių, tačiau ja galima pasikliauti ir dėl to, kad tokia įvykių eiga gana logiškai derinasi su bendra Bepiločių sistemų pajėgų vystymo strategija, kurios linija – unifikuoti įvairius pusiau formalius dronų vienetus, sujungti juos, išmėginti lauko sąlygomis, o tada pradėti štampuoti naujus – vieną po kito.

Rugsėjo pradžioje įvyko jau tradicinė trečioji „Dronnica“. Sąskrydžio programa buvo panaši į praėjusio, tik prisidėjo paskaitų ir seminarų. Pagrindinė nagrinėjama tema – kūrėjų, gamintojų ir užsakovų tarpusavio sąveika, siekiant sukurti industriją, kuri dirbtų geriau, nei priešininko: „Šis klausimas ypač aktualus, nes būtent dabar priešininkas lyderiauja

organizacinių struktūrų požiūriu.“ (Aiški reakcija į tą pačių metų vasario pradžioje įsteigtas Ukrainos bepiločių sistemų pajėgas).

Temą papildė Bepiločių kompetencijų centro inžinierius šaukiniu „Barsas“. Jis pristatė savo analizę „Priešininko „Dronų armijos“ valdymo patirties nagrinėjimas“. Išvadose buvo paminėta: „Ukraina pirmoji įsteigė naujo tipo pajėgas, kuriose – 60 smogiamųjų kuopų, o bendras apmokytų operatorių skaičius siekia 20 000. Ukrainos projektas „Dronų armija“ ne tik finansuojamas valstybiniu mastu, bet ir tapo tarptautiniu. Jei ne ukrainietiška dronų revoliucija, mes jau būtume laimėję. Ką daryti mums?“ Po šio retorinio klausimo pranešėjas siūlo nagrinėti ir perimti ukrainiečių patirtį,

Naujos bepiločių modifikacijos išbandomos lauko sąlygomis. Paprastai į bandymų poligoną pašaliniai neįleidžiami.

„Rubikone“ lankosi Andrejus Belousov. Šis padalinys – „inovatyvaus“ ministro asmeninis favoritas.

siekti sistemingumo ir priešpriešinti Ukrainai analogiškas pajėgas – tik dar geresnes.

Skamba kaip buvusių sovietų šūkis „Pavysim ir pralensim!“, tik čia siekiai kuklesni – kas būtų galėjęs pamanyti, kad pavyti reikia ne Ameriką, o Ukrainą?

Bet juokai juokais, o 2024-ųjų vasaros pabaiga–rudens pradžia buvo neabejotinai nauja gairė rusijos dronistikos istorijoje. Rugspjūčio mėnesį gynybos ministro A. Belousovo nurodymu buvo įkurtas perspektyvinių bepiločių sistemų centras „Rubikon“. Informacija apie jį nuo pat pradžių buvo įslaptinta. Šio pavadinimo nerasime įmonių registre ar kitose atvirose juridinių asmenų duomenų bazėse. „Rubikon“ viešai nesiejamas ir su gynybos ministerija. Žiniasklaida pasistengė sukurdama šiam padaliniiui ypatingo slaptumo aurą. Ar tai buvo padaryta pagal nurodymą iš aukščiau, ar tiesiog iš įgimto tabloidų kūrėjų noro ieškoti sensacijų, ne tiek ir svarbu. Bet visa, kas paslėpta, galiausiai išlenda į dienos šviesą. Detalė po detalės pradėjo aiškėti, kas per sutvėrimas yra tas „Rubikon“.

Pirmiausia paaiškėjo, kad naujasis darinys nebuvo sukurtas nuo nulio – pagrindu jam buvo jau kurį laiką vekęs bepiločių sistemų padalinys. Iš šio nedidelio kovinio padalinio pamėginta padaryti, ma dingai tariant, startuolį vienaragį, sujungiantį į vieną visumą daugybę funkcijų.

Pamažu susidėliojo visai padori mozaika. Įdomiausia, kad pagrindinę „visiškai slapto padalinio“ būstinę OSINT specialistams padėjo nustatyti ne kas kitas, o žymusis propagandos ruporas Vladimiras Solovjovas. Reportažo vaizdo įrašė daug detalių buvo išblukintos, tačiau vis dėlto pavyko išsiaiškinti, kad tai kongresų ir parodų centro „Patriot“ patalpos netoli Maskvos.

Gretinant nežymias smulkmenas, išplaukiančias atvirose šaltiniuose, paaiškėjo netgi „Rubikon“ vado asmenybė – tai, pasirodo, esąs plk. Sergejus Budnikovas, gimęs 1987 m., tarnavęs jūrų pėstininkų ir artilerijos brigadose. S. Budnikovo laipsnis atitinka jo vadovaujamo padalinio pajėgumus – kiek daugiau nei 1 000 žmonių, įskaitant minėtuosius kovinius

Perspektyvinių bepiločių sistemų centre „Rubikon“ aiškiai išskirti tam tikri glaudžiai bendradarbiaujantys struktūriniai padaliniai:

- **Gamybinis inovacinis centras** kuria naujus dronus, robotizuotus kompleksus ir atskirus jų mazgus arba priedus bei derina jų įgyvendinimo klausimus su gamintojais;
- **Mokymo centras** rengia instruktorius, apmoko operatorius bei technikus remontininkus;
- **Analitinis skyrius** renka ir apdoroja duomenis, apibendrina kovinę patirtį ir kuria arba koreguoja dronų panaudojimo procedūras bei taktikas;
- **koviniai vienetai** praktiškai vykdo užduotis jiems paskirtuose fronto ruožuose, naudodami įvairios paskirties bepiločius. Iš pradžių kalbėta apie šešis kovinius padalinius, dabar manoma, jog jau jų yra ne mažiau dvylikos. Kovinių padalinių struktūra išplėta: dronų operatoriai čia ne vienintelis etatas. Kartu veikia žvalgai, ryšininkai, medikai, technikai remontininkai, taip pat materialinio aprūpinimo padaliniai ir duomenų rinkimo ir analizės poskyriai.

kuopos dydžio padalinius (spėjama, po 130–150 asmenų kiekviename). „Rubikon“ kovinės grupės veikia visuose pagrindiniuose rusų puolimo ruožuose. Paprastai jos siauros specializacijos, skirtos konkrečiai užduočiai vykdyti.

Minima, kad „Rubikon“ skiriamos praktiškai neribotos lėšos. Pasak vieno liudininko, „juos tiesiog užverčia pinigais“. Tas nenuostabu, žinant, kad šį centrą kuruoja pats gynybos ministras. Tokiu atveju nekyla ypatingų sunkumų iš verbuojant personalą. Formulė paprasta: elitiškumo statusas, padaugintas iš materialinio paskatinimo. Naujokui žadama startinė 2,3 mln. rublių išmoka ir priedai.

Beje, „Rubikon“ įsteigimas – ne balsas tyruose. 2024 m. vasaros pabaigoje buvo pasiekta tam tikra dronų pajėgų struktūrizavimo kritinė

riba. Specializuotų padalinių steigimas tapo ne išskirtiniu atveju, o tendencija. Pavyzdžiui, ekspertai iš ukrainiečių projekto „Victory Drones“, sekantys pokyčius priešininke stovykloje, patvirtino, jog prognozės, padarytos metų pradžioje, pasirodė teisingos: rugpjūtį rusijos armijos vadovybė per pusmetį suformavo 7-ąjį atskirąjį žvalgybinį-smogiamąjį bepiločių sistemų pulką, priskirtą CVO. Tapo žinomas personalo skaičius – 1 342, bazavimosi vieta – 473-iasis CVO mokomasis centras. „Victory Drones“ duomenimis, pulką sudaro štabas, smogiamasis batalionas, trys žvalgybiniai-smogiamieji batalionai ir aprūpinimo (ryšių, medicinos, techninis-remontinis ir logistinis) padaliniai. Tą patvirtino ir medžiaga pačių rusų informacinėje erdvėje.

Kaip tik tuo metu karine tematika rašantys tinklaraštininkai pastebėjo aiškias ir kryptingas gynybos ministerijos pastangas reorganizuoti įvairius „laukinius“ neformalius ir

VBS emblema. Tai naujausios rusijos karinės pajėgos, kurios reklamuojamos kaip „pažangiausios ir elitiškiausios“.

pusiau formalius *dronovodų* vienetus į vadinamuosius bendruosius techninius batalionus. Jų struktūra daugmaž atitiktų jau minėtąją schemą: dronų operatoriai, ryšininkai, techninis palaikymas, medicininė pagalba.

Visiškai ne sutapimas: rugsėjo mė-

nesį pranešta, kad A. Belousovui buvo skirtas Reguliariųjų bepiločių operatorių padalinių karių ir vadų, privačių dronų kūrėjų ir gamintojų kreipimasis, kuriame buvo raginama skubiai priimti sprendimą sukurti rusijos federacijos ginkluotųjų pajėgų sudėtyje naują „bepiločių robotizuotų aparatų“ kariuomenės rūšį. Schema labai panaši į tą, pagal kurią buvo įgyvendinamos įvairios pertvarkos stalinizmo laikotarpiu, – „pagal daugelio dirbančiųjų prašymą“. Veikiausiai „iš pat viršaus“ buvo jaučiamas spaudimas. Kita vertus, dronų industrijos įtakos ir finansinės naudos pyragas jau buvo suraikytas ir beliko jį tik išsidalinti.

Per labai trumpą laiką, iki 2024 m. spalio, planuota suformuoti mažiausiai penkis naujus panašaus pobūdžio padalinius, talkinant jau užsirekomen-davusiam gynybos ministro favoritui – „Rubikon“. Pats „Rubikon“ buvo išplėstas ir tapo bepilotininkų kadru konvejeriu.

Dmitrijus Rogozinas taip pat laikinai apleido kosmoso platybes ir atsidadė madingesnei temai. Apskritai, už bepiločių mados dažnai slypi asmeniniai *jednorošų* interesai – politinis kapitalas ar galimybė užsidirbti.

Apie paskutinius žingsnius iki sprendimo įkurti bepilotės pajėgas paliudijo ir pats Putinas. 2024-ųjų lapkritį jis pranešė, kad šiuo klausimu užsiima gynybos ministerija ir genštabas.

Toks dėmesys buvo priimtas kaip švelnus priminimas paskubėti. Po mėnesio, 2024 m. gruodžio 16 d. gynybos ministerijos kolegijos posėdyje, kur dalyvavo ir „pats vyriausiasis“, A. Belousov kaip tyčia paviešino konkrečius planus ir patikino, jog tokios pajėgos bus.

Pirmiausia jis pasigyrė technine baze, neužmiršdamas paminėti, kad „nuo balandžio kariuomenė gavo daugiau kaip 65 rūšių gaminių – 31 skirtingų modifikacijų bepilotis, įskaitant 3 žvalgybinius, 8 antžeminius robotizuotus kompleksus, 2 radioelektroninės žvalgybos priemonės, 20 radioelektroninės kovos sistemų ir 4 beekipažius katerius“. Patikslinta, kad bepilotiai fronte visų pirma naudojami taktiniame lygyje – žvalgybinėms, smogiamosioms ir transportinėms užduotims vykdyti.

Paskui buvo išsakyta ir galutinis akcentas: „Atsižvelgiant į vyriausiojo

vado nurodymą, siūloma įkurti naują kariuomenės rūšį – bepiločių sistemų pajėgas. Pagal jūsų sprendimą užbaigsime jų kūrimą jau trečiajame ateinančių metų ketvirtyje“, – davė pažadą ministras.

2025 metai

Pirmosiomis metų dienomis Ukrainos pajėgos pradėjo stiprų puolimą Rusijos teritorijoje, Kursko srityje. Sausio 5 d. sujudę z-tinklaraštininkai pradėjo vertinti situaciją. „Į puolimą priešas įtraukia išminavimo tralus, tankus ir kitą šarvuotąją techniką. Puolimo rajoną glaudžiai dengia prieš elektroninės gynybos sistemos, todėl daug dronų yra nenaudingi“, – pranešė vienas jų.

Tačiau netrukus pasirodė, kad radijo trukdžiai mažai efektyvūs. Gelbėti situacijos Kursko srityje ėmėsi „Rubikon“. Jo grupės pradėjo naudoti optiniu kabeliu valdomus dronus. Dažna iš ten panaudotų modifikacijų buvo kvadropteriai *Kniaz Vandal* – mums jau pažįstamo mokslinio techninio centro „Uškuinik“ produkcija. Šio tipo bepiločius valdyti reikia meistriškumo,

bet užtat jie visiškai nenuslopunami radioelektroninės kovos priemonėmis. Ukrainos bepilotininkai kovos lauke susidūrė praktiškai su lygiaverčiu priešininku. Tai reiškė, kad nuo šiol prasidės kova dėl dronų dominavimo ore ir reiks labai pasistengti, jog šioje srityje būtų išlaikytas pranašumas.

Praėjus mėnesiui po ukrainiečių kontratakos Kurske, Ukrainos ginkluotųjų pajėgų vadas gen. Oleksandras Syrskis, remdamasis jam pateiktomis žvalgybos suvestinėmis, pranešė: rusija realiai formuoja savas bepiločių sistemų pajėgas.

Žvalgybos vertinimu, rusai kopijuoja ukrainiečių patirtį, intensyvina bepiločių naudojimą ir plečia jų asortimentą. Tačiau galima grėsmė ne tiek kokybinė, kiek kiekybinė – esą rusija iki 2026 m. pabaigos planuoja bepiločių sistemų pajėgose turėti 165 000, o ilgalaikėje perspektyvoje (iki 2030 m.) – iki 210 000 žmonių.

Tokie siekiai skamba kiek megalomaniškai. Kita vertus, ko tik nesiima agresorius, kai nepasiteisina jo pirminiai lūkesčiai laimėti mažą pergalingą karą svetimoje teritorijoje? „Stebuklingo atpildo ginklo“ paieškos tokiu

Keli šimtai dronų *Kniaz Vandal* paruošti gabenti į Pokrovsko fronto ruožą.

atveju – tai jau klasikinis scenarijus...

Bet kad viskas neatrodytų pernelyg stebuklingai, kiek vėliau, 2025 m. gegužės 22 d., Ukrainos bepilotininkai nusiųs „kolegoms“ lauktuvių – į centrinę „Rubikon“ būstinę smogs dronas *Liutij*. Tai, žinoma, negali nutraukti proceso, bet žinutė aiški: „Mes viską žinome, iššūkis priimtas.“ O birželio 1-ąją ukrainiečiai įvykdė precedento neturinčią operaciją „Voratinklis“, vaizdžiai parodydami, jog jų dronistika yra pažengusi tolokai į priekį.

Kremlius kiek užtrunka virškindamas gautą patirtį. Vasaros pradžioje eteryje netikėtai pasirodo „vyriausiasis“ ir pareiškia: „Dabar pas mus kaip atskira kariuomenės rūšis kuriamos bepiločių sistemų pajėgos, ir reikia užtikrinti maksimaliai greitą ir kokybišką jų vystymą.“ Kitaip tariant, „didinkime tempų didinimo tempus, draugai“, ištartas su užslėptu nepasitenkinimu.

„Mes žinome, kaip veikia priešas. Bet apskritai nemanau, kad mes kažkur kažkaip vėluojame“, – sakė kremliaus galva ir pridūrė, jog vis dar aktuali tema – oro gynybos prieš dronus klausimas – reikia naujų, nestandartinių sprendimų.

Šitaip itin aptakiai buvo sureaguota

į Ukrainos pradėtus masinius rusijos strateginių objektų apšaudymus tolimojo nuotolio bepiločiais. Pagal nutylėjimą pripažįstant, kad „nevėluojame, bet vis dėlto vėluojame“.

Ruduo. Eina į pabaigą ketvirtieji užsitęsios „specialiosios operacijos“ metai. Prasideda ketvirtoji „*Dronnica*“. Sąskrydis įvyko 2025 m. rugsėjį. Buvo parodyti antžemiųjų ir vandens dronų pavyzdžiai, teoriškai nagrinėjamos išmoktos pamokos. Vyko diskusijos. Kai kurios išsakytos idėjos balansavo ties ant armijos diskreditavimo riba, bet *dronovodai* šiuo metu ant bangos, ir jiems daug kas atleidžiama...

Kovinių veiksmų dalyvis šaukiniu „Filologas“ kritikavo esamą dronų naudojimo praktiką: jo nuomone, kariaujama senoviškais metodais, bandant „įderinti“ dronus į pasenusias struktūras. Popieriniai rezultatai svarbesni už realius: nereti atvejai, kai operatoriai verčiami pakartotinai atakuoti jau sunaikintą techniką vien tam, kad būtų galima parodyti padidintus rezultatyvių atakų rodiklius (platinė ekonomika – nieko nepadarysi). Pranešėjo netenkino ir bepilotininkų padalinių aprūpinimo sistema, taip pat ir nesuderintos užduotys – jo siūlymu,

„Rubikon“ specialieji padaliniai turėtų koncentruotis į strategines užduotis naikinant prioritetinius taikinius, o frontiniai linijiniai padaliniai teikti paramą šturmo grupėms.

Savą nuomonę išsakė vienos atakos dronų grupės vadas šaukiniu „Zigzagas“. Jo nuomone, labiau reikėtų kreipti dėmesį į dronų nešamus sprogmenis – savadarbė amunicija ir detonatoriai pernelyg nepatikimi, todėl reikalinga centralizuota tokių sprogstamųjų užtaisų gamyba.

Atrodo, darbai buvo ėmę kiek strigti. Lyg ir pasiteisindamas, o gal ir norėdamas pateikti pasiektus rezultatus, rugsėjį gynybos ministras pareiškė, kad dronai fronte įvykdo iki 80 procentų jiems skirtų užduočių, kad ir ką tai galėtų reikšti.

Lapkriūtį buvo pranešta apie eilinę organizacinę veiklą: kuriamose pajėgose pagal nustatytą struktūrą esą jau suformuoti etatiniai pulkai ir kiti padaliniai, kurie glaudžiai bendradarbiauja su gamintojais. Ir pagaliau lapkričio 12 d. paskelbta apie Bepiločių pajėgų rusijos armijoje įkūrimą.

Bet ar pasirašytas įsakymas reiškia laimingą pabaigą? Tikrai ne.

Rusų operatoriai, veikiausiai iš „Rubikon“ kovinės grupės, ruošiasi paleisti smogiamąjį bepilotį Lancet.

Plačiai paviešinta žinia apie naują ginkluotųjų pajėgų rūšį užvirė diskusijų košę pačios rusijos informacinėje erdvėje. Skeptikai buvo tos nuomonės, kad „plačiojoje tėvynėje“ jau egzistuoja dvi atskiros specifinės pajėgos: Strateginės paskirties raketinės pajėgos (RVSN) ir Oro desanto pajėgos (VDV). Pirmosios jų – „miegančios“, kitos gi – praktiškai sunaikintos arba, geriausiu atveju, jau nedaug kuo besiskiriančios nuo šturmo pėstininkų.

Bet ne čia esmė. Klausimų kėlė būsimų VBS pavaldumas ir integracija į esamą karo mašiną. Pavyzdžiui, karybos mokslų daktaras, pirmojo rango kapitonas Sivkovas aštriai pasisakė prieš bepilotės pajėgas kaip atskirą ginkluotųjų pajėgų rūšį, argumentuodamas, jog dar vienos atskiros pajėgos su atskira vadovybe inėš sumaištis ir pažeis visą armijos veiksmų sąveiką.

Pirma, dronus būtina diegti dėl **gyvosios jėgos trūkumo**, – pažymi naujo pobūdžio brigados šalininkai. „Kovinių veiksmų mastai tokie, kad reikia turėti šimtais tūkstančių karių daugiau, nei jų yra. Nuostoliai taip pat dideli ir daro neigiamą įtaką komplektuojant padalinius. Kadangi mūsų visuomenė demografiškai negali leisti sau didelių praradimų per ilgą laikotarpį, o komplektuojant padalinius kyla sunkumų, tai logiška daryti prielaidą, kad reikia nuimti apkrovą nuo pėstininkų ir įdiegti tokią kovinių veiksmų doktriną, kuri leistų pasiekti rezultatą patiriant mažesnius nuostolius.“

Antra, **prasidėjusios problemos su artilerija**. Čia išvardijami tokie momentai, kaip susidėvėję pabūklų vamzdžiai, nepakankamas amunicijos kiekis, senkantys gamybiniai ištekliai, logistinės problemos. Minima, kad preciziniai Ukrainos ginkluotųjų pajėgų bepilo-

VBS: TARP LŪKESČIŲ IR REALYBĖS

Tokiu atveju, anot jo, galima būtų išskirti „atskirąsias kulkosvaidžių“ ar „atskirąsias granatsvaidžių“ pajėgas, o bepiločių sistemų vienetai turi būti priskirti prie kiekvieno kovinio padalinio (pavyzdžiui būrio) etatu. Prisiminkime, kad tam kaip tik aršiai prieštaravo radikalieji *dronofilai* – neva, kol atskiri, neprofesionalūs ir pusiau statutiniai *dronovodų* padalinukai bet kaip išmėtyti po atskirus padalinius, pažangą ir rezultatus matysime kaip Kyjivą per tris dienas...

Dar vieni karinės minties protai siūlė savotišką „dronocentrinės brigados“ modelį, kai pagrindinė tokio tipo padalinio smogiamoji jėga – bepilotės priemonės, o kitų pajėgų rūšių padaliniai arba užtikrina bepiločių kovinių panaudojimą, arba įtvirtina pasiektą rezultatą. Akademiniuose straipsniuose pristatoma galima tokios brigados sudėtis, jos veiksmas puolime ar gynyboje ir t. t.

Bet mums svarbiau ne teoriniai samprotavimai, o kas kita. Šios koncepcijos autorių argumentai netiesiogiai, bet labai gerai apibūdina sunkumus, kurie įvarė „antrąją pasaulio armiją“ į aklavietę.

čių ir *HIMARS* smūgiai labai pagerino ukrainiečių kontrartilerinės kovos kokybę. Išvardijamos įvairios artilerinės ugnies rūšys ir daroma išvada, kad įvairių tipų smogiamieji dronai visiškai arba iš dalies gali jas atstoti, o taiklumo atžvilgiu yra netgi geresni. Išvada: stipraus artilerijos diviziono, kaip smogiamuosius dronus dubliuojančio padalinio, naujo pobūdžio brigadoje nereikia.

Tačiau galiausiai pateikiama tokios brigados struktūra vis vien griozdiška.

Tačiau lengva teoretizuoti, o konkretūs darbai visada ims ir kur nors įstrigs. Griozdiškose struktūrose ir valdžios vertikalinių labirintuose viskas vyksta labai inertiškai. „Kas pas mus – pavieniai atvejai, tas pas juos [ukrainiečius] – sistema“, – atsidūsta vienas rusų z-tinklaraštininkų.

Vaidžiai tariant, 2022-aisiais rusai dėjos, kad ukrainiečių dronai – tai niekalas. 2023 m. meditavo. 2024-aisiais jie nutarė, kad reikia daug dronų ir koncepcijos. 2025 m. jau išsigaliojo nutarimas, jog reikia sukurti atskiras pajėgas...

2026 metai

Vasarį rusų šaltiniai pranešė: visose penkiose rusijos karinėse apygardose sukurti atskirieji bepiločių sistemų pulkai, kurių funkcijos – tiek žvalgybiniai, tiek smogiamieji veiksmai. Teigiama, kad pajėgose yra 7 pulkai, 25 batalionai, divizionas, 3 atskirieji būriai, 2 mokomieji centrai („Rubikon“ ir „BARS Sarmat“), – iš viso 87 000 žmonių.

Buvęs Ukrainos karinės žvalgybos (GUR) karininkas gen. mjr. Ilja Pavlenko 2026 m. rusų ketinimus vertina taip: „Jie planuoja sukurti brigadą, 4 pulkus, 95 batalionus, 2 divizionus, 82 bepiločių sistemų kuopas. Taip pat performuoti esamą „BARS Sarmat“ centrą ir 5 apygardoms pavaldžius pulkus į 6 bepiločių sistemų brigadas.“

Kartu su besiplėtojančia struktūra auga ir dronų industrijos mastai. Ukrainiečių žvalgybos duomenimis, 2026 m. pradžioje vienaip ar kitaip prie bepiločių gamybos rusijoje prisidėjo 161 juridinis asmuo. Suskaičiuota 212 įvairių rusiškų bepiločių sistemų modi-

fikacijų. Tarp jų – visų tipų ir kategorijų bepiločiai orlaiviai, taip pat pranešama apie kelias robotizuotas sausumos ir vandens sistemų modifikacijas.

Pamažu darosi aiškūs ir rusų naudojamos dronų taktikos ypatumai. Apie tolimus *Gerbera* ir kitų rusiškų *Shahed* modifikacijų skrydžius siekiant maksimaliai niokoti Ukrainos infrastruktūrą čia nekalbėsime labiau kreipdami dėmesį į tai, kas darosi fronto ruožuose.

Prisiminkime: gynybinė ukrainiečių koncepcija, kuri naudojama dabar, – tai kelių ešelonų „dronų mirties zona“. Artimiausioje distancijoje medžiojama gyvoji jėga, kiek toliau naikinami laikini amunicijos sandėliai, dar toliau atakuojamos toliašaudės artilerijos pozicijos ir komandiniai punktai. Kitaip tariant, dedamos pastangos, kad rusų mobilizacinis rezervas būtų išnaikintas dar iki tiesioginio ugnies kontakto su ukrainiečių pajėgomis.

O „Rubikone“ susiformavo kiek kitoks braižas – didesnę santykinę smogiamųjų dronų taikinių dalį sudaro kovinė technika, o tolimesniais atstumais – su logistika susiję objektai.

To neslepia ir patys rusų šaltiniai. Bet yra ir tai, kas nutylima. Tai, kad rusų dronų operatoriai sąmoningai atakuoja ne prioritetinius taikinius, pavyzdžiui, nekarinį transportą ar civilius gyventojus, jau nieko nebestebina. Tai tiesiog puikiai įsipaišo į totalinę infrastruktūros naikinimo koncepciją, kurią praktiškai vykdo „dvasingo rusų pasaulio vertybių“ nešėjai.

Tačiau pasirodo duomenų, kad dronus rusų *dronovodai* naudoja ir dar egzotiškesniems tikslams, pavyzdžiui, stengiasi „nunulinti“ savus karius, tuos, kurie pasiūti į šturmą bando grįžti atgal į savas pozicijas (tokiu atveju dronai fronto linijoje atlieka tas funkcijas, kurios II pasaulinio karo metais buvo pavestos NKVD užtveriamiesiems būriams), arba tuos, kurie rodo aiškius ketinimus pasiduoti ukrainiečiams.

Tai ne vienintelės rusiškosios dronų revoliucijos kontroversijos. Už „pačių naujausių ir pažangiausių“ pajėgų fasado slypi daug probleminių klausimų, kuriuos panagrinėsime artimiausioje publikacijoje. ■

FPV dronų operatorių varžybos. Ant vieno dalyvių marškinėlių – „BARS Sarmat“ emblema.

LEONAS ČERŠ LIETUVOS ATSIMINIMAI

XIII DALIS

Tešinys.
Pradžia 2019 m.
Nr. 6 (2082)

ŠKUS.

KARIO INIMAI

KARIO skaitytojus toliau supažindiname su Leono Čerškaus (1922–2016) atsiminimais.

„Skaitant mano tėvo atsiminimus, per eilinio nepriklausomos Lietuvos Respublikos kariuomenės kario asmeninio tarnybos bei kovos kelio istoriją galima apibendrintai susidaryti pakankamą vaizdą, kas atsitiko su

mūsų kariuomene 1940 m. birželio 15 d. sovietams okupavus Lietuvą ir kodėl mūsų kariai, aprenkti, apmokyti ir prisaikdinti ginti Lietuvą, buvo priversti paklusti svetimų šalių, okupacinių kariuomenių valiai ir dar liko dėl to kalti, išduoti, paniekinti ir pamiršti“, – rašė L. Čerškaus sūnus Robertas.

Traukiniu važiojome mėnesį ir galiausiai mes, politiniai kaliniai, pasiekėme Amūro upės ištakas, kur stovėjo legendinis Komsomols-

kas prie Amūro. Miestas, kurį, pasak sovietinės propagandos, pastatė pasišventę *komsomolai*, o iš tikrųjų jo statybose dirbo išbadėję imperijos vergai – politiniai kaliniai. Važiavome bėgiais, paklotais ant tų kalinių griaučių, kad kažkur toliau paliktume savuosius. Deja, paties miesto taip ir neteko išvysti, nes ešelonas važiojo pakraščiu ir nuriedėjo tiesiai į uostą. Čia visą mūsų traukinį užstūmė ant garlaivio-kelto ir perplukdė į kitą Amūro upės krantą. Perkėloje pastebėjome dar vieną ešeloną su kaliniais (kaip vėliau paaiškėjo – iš Vakarų Ukrainos).

Kitame krante sujungę abu ešelonus vėl sausuma mus vežė Ochotsko jūros pakraščiu iki paskutinės gelžkelio stoties ir paskutinio uosto Vanino įlankoje. Čia mano ilga kelionė traukiniu iš Europos į Aziją baigėsi. Sulaukę vakaro, pirmiau moteris, o vėliau ir mus išlaipino iš vagonų, suskaičiavo, patikrino pagal sąrašus ir su ištikimajai enkavėdistų palyda nuvarė į lagerį, kad kartu su „komjaunuoliais iš kitų broliškų respublikų įsitrauktume į didžiąsias socializmo statybas“.

Buchta Vanina

1949 m. rugpjūtis–
1949 m. rugsėjis

Šis sovietinis konclageris buvo netoli geležinkelio stoties ir Vanino miestelio, todėl eiti teko neilgai. Jis buvo skirtas laikinam kalinių koncentravimui, prieš persiunčiant juos į kitus *Dalstrojaus* lagerius. Dėl savo paskirties jis vadinosi persiuntimo lageriu, arba rusiškai – *peresilka*. Tuo laiku jame buvo tik 8 zonos, po tūkstantį ir daugiau kalinių kiekvienoje. Mums atvykus aštuntoji zona dar nebuvo galutinai įrengta, todėl iškart varė į septintąją. Aš tik gerokai vėliau sužinojau, kad iki 1953 m. Vanino įlankos *peresilkoje* lagerio zonų skaičius išaugo iki 18.

Lagerių zonos pagal jų „architektūrinę“ tradiciją buvo aptvertos aukšta spygliuotos vielos tvora. Kai koloną vedė atviru koridoriumi tarp zonų, už tvorų esantys ir moterų, ir vyrų zonų kaliniai galėjo mus matyti ir kalbinti. Iš visų pusių pasipylė įvairiausi klausimai rusų kalba: *Otkuda pribyli?* (Iš kur atvykote?), *Po kakoj statje?* (Pagal kokį straipsnį?) ir panašūs. Bet kai artėjo prie to koridoriaus pabaigos, tirps-tančių tradicinių lagerininkų klausimų foną ėmė keisti stiprėjantis perspėjimų gaudesys, virstantis į siaubingą abipus koridoriaus tvorų susispietusių *zekų* rėkimą:

– Tik neikite į septintąją zoną!

Dauguma mūsų nesuprato rusiškai, todėl, patekę į visiškai jiems svetimą pasaulį, tik dairėsi sutrikę, nesu-gaudydami, kodėl čia staiga kilo toks triukšmas. Tiesą pasakius, ne iš karto ir aš, gana neblogoi mokantis rusų

kalbą, supratau, kur šuo pakastas. Tik staiga tarp gausybės rusiškų perspėjimų išgirdau klykiant:

– Neikite ten, nes jūs visi būsite apiplėšti!

Šaukė lietuviškai! Kažkokia moteris iš mūsų aprangos ir išvaizdos supratusi, kad esame jos tautiečiai, mus mėgino įspėti apie gresiantį pavojų. Juk nuo visų ten esančių mes skyrėmės ne tik savo visai pakenčiama europietiška apranga, bet dar ir puspilniais duonmaišiais.

Tačiau kaipgi mes galime nepaklusti, pagalvojau, jeigu esame ten varomi ginkluotų enkavėdistų su įsiutusiais šunimis?! *NKVD* konvojaus „tėve mūsų“ – „*Šag v storonu – streliajem bez predupreždenija!*“ (Žingsnis į šalį – šausime be įspėjimo!) – jau buvau gerai suvokęs. Aš mėginau perspėti savo ir artimiausiose gretose einančius vyrus, kurie per kitus riksmus lietuviškų žodžių neišgirdo ar nesuprato, kad mus veda pas kriminalinius nusikaltėlius. Staiga netikėtai šovė mintis, kad yra vienintelis būdas tam pasipriešinti, tik reikia, kad sutartinai visi juo pasinaudotų.

Ėjau eilės viduriu, todėl mėginau sumaištyje pro eiles po truputį veržtis į priekį ir visus apie tai informuoti. Šis manevras nepavyko, nes šautuvo būžė gavęs stiprų smūgį į kuprą buvau priverstas sugrįžti į savo gretą. Tada tik žodžiu mėginau perduoti į priekį, kad niekas toliau neitų, o visi sugultų čia pat ant žemės. Mano pastangos buvo bergždžios. Kelionės išvarginti vyrai norėjo kuo greičiau patekti į zoną, todėl ir man teko susitaikyti su daugumos valia.

Kai pro vartus (rusiškai – *vachtą*) pagaliau įėjome į tą nelemtąją septintąją zoną, kairėje pusėje išvydome keturias kriminalinių kalinių palapines. Pačių „čiabuvių“ lauke nesimatė. Dešinėje vartų pusėje (žiūrint iš vidaus, t. y. įprastos kalinių pozicijos) stovėjo dvi ilgos palapinės, jose dviem aukštais buvo įrengti gultai, vadinamieji *narai*. O iš kairės pusės mus pasitiko nedidelis būrelis apskurusių, purvinų vaikėzų – jaunų kišenvagių. Jie visą laiką stebėjo iš toliau, nedrįsdami priartinti. Šitų mes neišsigandome, bet nebuvo sunku suprasti, kad jie buvo

tikrųjų vagių žvalgyba tam, kad mūsų neišgąsdintų ir neišprovokuotų rimtam priešiniui. O temstant, be abejo, iš savo landų išlįs ir kiti, kuriems labai rūpi grobis.

Po įgrisusių skaičiavimo ceremonijų mums pagaliau buvo leista užimti vieną iš tų dviejų tuščių palapinių dešinėje – ji stovėjo arčiau vartų. Netrukus kitą paskyrė kalinių kolonai, kurią atvarė paskui mus. Jie buvo išlaipinti iš ešelonu, jau stovėjusio stotyje, kai mūsų pradėjo „iškrauti“. Tai buvo politiniai kaliniai iš Vakarų Ukrainos, kur vyko stiprus ginkluotas pasipriešinimas sovietų valdžiai. Apšidžiaugėme gavę patiprinimą. Tarp ukrainiečių ir mūsų palapinės galų, kuriuose buvo angos įeiti, – gal tik 35–40 metrų. Mes veikiai įsikraustėme į savo naujuosius „namus“ ir pasiskirstėme gultus. Susidėję daiktus ir apsitvarę išėjome apsidairyti į zonos teritoriją. Mes, kelionėje buvę vagonų seniūnai – „brigadininkai“, susirinkome aptarti dabartinės mūsų padėties. Greitai įvertinę situaciją nusprendėme, kad reikia pasikviesti ir ukrainiečių atstovus. Laikydami garbingų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tradicijų, iškart sudarėme Lietuvos ir Ukrainos sąjungą. Tad apskritai dabar buvome beveik 700 vyrų pulkas (apie 300 lietuvių ir 400 ukrainiečių). Beliko tik sargyba pasirūpinti. Numatėme, kad po 10–15 vyrų prie kiekvienos palapinės angos turėtų pakakti. Saviškiams besitariant, aš pasiūliau:

– Mūsų būrys turi saugoti ukrainiečių palapinę, o ukrainiečiai lai saugo mūsų!

– Kodėl? Kuriam galui? Nesąmonė!... – tokio „manevro“ vyrai iškart nesuprato, todėl paprieštaravo.

Bandžiau paaiškinti savo sumanymą:

– Slavai lieka slavais. Jie greičiau gali rasti bendrą kalbą su rusų kriminaliniais ir mus išduoti. Mes net nepastebėsime, kada tai atsitiks. O mūsų, budėdami prie ukrainiečių palapinės, galės ir juos stebėti, ir spės mums pranešti apie galimas išdavystes. O mes savo ruožtu galėsime kontroliuoti, kaip mus saugo ukrainiečių sargybiniai.

Politinių kalinių kolona, saugoma ginkluotų NKVD sargybinų.

Mano argumentai visus įtikino, ir, pasikeitę sargyboomis su kaimynais, buvome beveik pasiruošę visokiems netikėtumams su „čiabuviais“, kurių, kaip vėliau sužinojome, šioje zonoje buvo apie 600. Vėliau paaiškėjo, kad tarp ukrainiečių buvo nemažai sovietinės propagandos apnuodytų žmonių, kurie į mus, lietuvius, žiūrėjo gana nepatikliai – kaip rusai žiūri į NATO.

Pradėjo temti. Todėl, pasitarę su ukrainiečiais, suskubome kuo greičiau surinkti visas medienos atliekas ir kitas degias šiukšles, išmėtytas po zoną. Organizuotai viską tempėme į būsimą laužą, sparčiai dygstantį tarp abiejų palapinių. Užkūrę ugnį pasijautėme pakankamai apšviesti ir saugūs. Ir saviesiems, ir kaimynams prisakėme jokiū būdu be reikalo po zoną nevaikščioti, o neišvengiamai prispyrus į išvietę, kuri stovėjo zonos gale, už mūsų palapinių, laukti, kol susidarys „rimtesnė“ kompanija. Taigi, į tualetą nutarėme vaikščioti tik didesniais būreliais, po 6–7 žmones.

Gerokai sutemus, kaip ir tikėjau, iš

keturių palapinių tarsi šliužai vienas paskui kitą pradėjo lįsti visoks kriminalinis gaivalas – „socialistinės tėvynės avangardas“. Jie ir būreliais, ir po vieną atslinkdavo prie mūsų sargybos įgulų ir visai bandė šnekinti. Mes, žinoma, buvome apsitarę ir vieni kitus įspėję, kad jokiū būdu nekontaktuosime su kriminaliniais, kad neduotume jiems nors menkiausio preteksto išprovokuoti muštynių. Tokia lietuvių ir ukrainiečių kalinių tarybų organizuota taktika pasiteisino šimtu procentų. Nieko nepešę, banditai ir vagys turėjo kiūtinti atgal į savo landynes. Naktis praėjo be incidentų, o geležinių ratų ir medinių plaktukų kaukšėjimo išvarginti žmonės galėjo ramiai išsimiegoti.

Tokia sąlyginė ramybė, deja, tęsėsi neilgai. Kai kurie pavieniai kaliniai, daugiausia ukrainiečiai, apsipratę su zonos aplinka, „suminkštėjo“. Jiems atrodė, kad totalus kriminalinių ignoravimas yra labai „nehumaniškas“. „Jie irgi žmonės, vieno likimo draugai“, – bandė aiškinti, tačiau labai greit šie

naivuoliai stipriai nukentėjo nuo tų „likimo draugų“.

Po truputį įsidrąsinę, nepaisydami mūsų susitarimų ir perspėjimų, pavieniai politiniai kaliniai pradėjo kalbėtis ir su gudriais vagimis net ėmė mainytis daiktai. Mainus pradėjo nuo kišeninių menkniekių, paskui perėjo iki megztinių ar kitų padoresnių rūbų, už juos daugiausia prašydavo rūkalų. „Bizniaujama“ būdavo atokiau nuo mūsų palapinių, nematant nei mūsų sargybai, nei politinių kalinių aktyvių. Į vakarą veiksmas intensyvėdavo, „biznieriai“ būriuodavosi daugiausia prie išvietės. Apie tai, kad pavieniai naivuoliai būdavo „likimo draugų“ apgauti, matydavosi iš rūškanų veidų, kai „biznieriai“ sugrįžę apžiūrinėdavo savo mainų rezultatus. Kita vertus, pakliuvę į šią gerą sovietinio kalinio pamoką jie nesiskųsdavo ir užsisklendę oriai išgyvendavo praradimo kartėlį. Taigi, kelias dienas zonoje vyravo taikus sambūvis – jie nelietė mūsų, mes nelietėme jų.

Atėjo penktadienio vakaras. Lietuvių palapinę saugantys ukrainiečių sargybiniai sunerimo. Jie pakvietė mus į lauką, kad pamatytume, kas atsitiko. Išvydome tragikomišką reginį – trys vienais apatiniais marškiniais ir kelnėmis vilkintys apkulti lietuvių „biznierių“ kruvinais veidais uždusę skuodžia nuo kriminalinių pusės. Atbėgę ir kiek atgavę kvapą jie mums skundėsi, kad buvo įvilioti į vagių palapinę neva „pasižiūrėti daugiau daiktų mainams“, bet, nors ir priešinosi, buvo jėga nurengti ir sumušti. Tai buvo pirmosios kruvinos „biznio“ pasekmės. Tą patį vakarą kiek vėliau vagys užpuolė penkis niekuo dėtus ukrainiečius, – šie į išvietę ėjo per menku būreliu. Juos taip pat paliko vienais apatiniais. Čia mūsų kantrybė galutinai trūko. Nedelsdami apsitarėme su kaimynų vadais ir sudarėme mišrią delegaciją. Nuėję prie vachtos išdėstėme susidariusią padėtį ir visų vardu pareikalavome, kad mus, politinius kalinius, tuojau pat atskirtų nuo kriminalinių. Tą vakarą sargybos patalpose budėjo tik keli NKVD seržantai ir vienas jaunesnysis leitenantas. Šis abejingai atsakė:

– *Niet svobodnych zon. Ničevo niemožem zdelatj.* (Nėra laisvų zonų. Nieko negalime padaryti.)

– Tai iškvieskite savo viršininkus, kurie gali sutvarkyti šį reikalą! – primygtinai reikalavome.

Enkavėdistų leitenantėlis, gyvenime neuostęs parako, tik išsiviepe ir atšovė:

– *Zdesj my sami glavnyje načalniki! My sami eti voprosy rešajem!* (Čia mes patys pagrindiniai viršininkai! Mes patys šiuos klausimus sprendžiame!)

Su ukrainiečiais jau buvome iš anksto sutarę, kad jeigu mūsų pagrįstų reikalavimų gražiuoju nepaisys, griebsimės vienintelio likusio kalinių ginklo.

– *My objavljajem golodovku!* (Mes skelbiame bado streiką!) – pareiškėme kone vienbalsiai ir paaiškinome, kad badausime tol, kol mus arba kriminalinius perkels į kitą zoną. Paskelbę apie savo akciją apsisukome ir išdidžiai sugrįžome prie savų, nujausdami, kad enkavėdistai nelabai suvokė mūsų pareiškimo rimtumo.

Kaip tik tuo metu buvo atvežta vakarienė, ją nuo vartų privalėjo atsi-

nešti mūsų budintieji. Kai nė vienas iš mūsų nenuėjo prie vachtos, sargybiniai išsikvietė kelis kriminalinius, šie paklusniai atitempė kariškus termosus su lagerine sriuba bei duona ir pastatė prie mūsų palapinių. Niekas prie maisto nepuolė ir demonstratyviai nekreipėme į jį jokio dėmesio. Nors, kaip ir visuomet pasitaiko tarp tautiečių, atsirado vienas kitas silpnavalis mužikėlis, užsigeidęs valdiškos sriubos. Bet vyrai tokius greitai sudrausmino, išpildami tą liesą viralą iš jų katiliukų atgal į kubilą. O kad mažiau kiltų pagundų, mūsų vyrai tuos pačius termosus abejingai nunešė arčiau vachtos, kad enkavėdistai matytų, ir paliko. Po kelių minučių nuo vartų atėjo vienas čekistas ir įspėjo:

– Jei patys nenorite, nevalgykite. Jūsų reikalas. Bet leiskite valgyti

tiems, kurie nori!

– Niekas nelies jūsų sriubos! *Golodovka!* – vieningu choru atsakėme.

– *Nu, bliatj, my ješčio posmotrim!* (Na b**** mes dar pažiūrėsime!) – perpyko enkavėdistas. – Šitos jūsų *golodovkos* organizatoriai bus išaiškinti ir nubausti! – pagąsdino išeidamas.

Įrodydami, kad mes nė kiek neišsigandome, nunešėme tą jų valdišką sriubą prie pat vartų ir palikome.

Nesitikėjome, kad į mūsų protesto akciją bus greitai sureaguota, todėl maloniai nustebome, kai vakare nuo vartų pusės prie mūsų palapinių atėjo keturi civiliniais drabužiais vilkintys solidaus amžiaus vyrai ir vienas su kariška uniforma. Civiliai atsinešė mažą staliuką ir dvi taburetes, jas pastatė tarp palapinių, arčiau ukrainiečių.

Maisto išdavimas lageryje.

Priėjęs kariškis nusiėmė nuo peties karišką odinę planšetę, padėjo ją ant staliuko, atsisėdo ir kaip tikras *politrukas* išsitraukė iš jos aplanką (*papkę*) su keliais balto popieriaus lapais. Mus domino, kas bus toliau. Kariškis kažką užsirašė į tuščią lapą, paskui atsistojo. Jo vietą užėmė gerokai žilstelėjęs civilis, dėvintis gana tvarkingus sovietinio biurokrato drabužius. Jie tarpusavyje kažką pasitarė, tarsi būtų kokiame nors iškilmingame kolchozo susirinkimo prezidiume švenčiant, tarkim, tarptautinę moters dieną. Prisėdusiam biurokratui kariškis pirštu parodė, kur ir kaip rašyti, o tada išėjęs į priekį pareiškė:

– Atėjome surašyti specialistus, kurie norėtų dirbti Vanino mieste ir rajono kolchozuose! – garsiai kreipėsi į visus kalinius. – Kas norėtų neprarasti savo profesinių įgūdžių ir padirbėti socialistinės tėvynės labui, prašome po vieną prieiti prie stalelio ir užsirašyti!

– Kokių konkrečiai specialybių reikia? – kažkas iš ukrainiečių įsidrąsinęs paklausė. Tarp kalinių buvo daug įvairių profesijų žmonių. Nemažai buvo įgiję aukštąjį išsilavinimą.

– Šiuo momentu mums labiausiai reikalingi agronomai, buhalteriai, sąskaitininkai, diplomuoti inžinieriai bei kiti specialistai, galintys dirbti kontoroje, – atsakė vienas iš civilių.

Greit per abi palapines nuvilnijo žinia, kad atvyko sovietinių vergų pirkliai ir ieško konkrečių specialybių žmonių. Atsirado nemažai norinčių užsiimti kokia nors darbine veikla. Žmonės taip tikėjosi išvengti sunkaus fizinio darbo prievolės, kuria nuo seno garsėjo rusų imperijos katorga. Tokių iš dviejų palapinių atsirado koks tuzinas. Iš lietuvių kolonos atsime nu vieną raišą buhalterį, jam – invalidui – toks darbas, pagalvojau, bus tikras išsigelbėjimas.

Užsiregistravusiems liepė susirinkti visą savo mantą ir pasirošus „s veščami“ (su savo daiktais) eiti į „darbo biržos štabą“, į palapinę, kuri buvo zonos pakraštyje. Baigę surašymą vergų pirkliai susirinko popierius bei baldus, ir pažadėję, kad netrukus grįš rinkti ir kitokių profesijų specialistų, išėjo.

Jau buvo prietema. Sargybiniai uždegė laužą. Didesnė dalis vyrų

išsiskirstę po palapines ruošėsi poilsiui. Aš kartu su dauguma iš mūsų tarptautinės tarybos likau prie laužo, kur aptarinėjome paskutinius įvykius. Mums nedavė ramybės kažkokia bloga nuojauta dėl lagerio administracijos pastarojo žingsnio. Jie nieko nedarė, kad atskirtų visus mus nuo kriminalinių, o atsiuntė tik vergų pirklius. Kažkas, geriau nusimanantis apie sovietinių konclagerių tvarką, dalinosi savo abejonėmis:

– Penktadieniais paprastai nebūna vergų pirklių dienų... Jos būna savaitės pradžioje. Be to, dar vėlai vakare... Čia kažkas ne taip...

Taip mums prie laužo besišnekučiuojant, staiga išgirdome kažkokius šaižius riksmus bei pagalbos šauksmus. Tamsoje nesuorientavome, iš kur tas triukšmas sklinda. Staiga po poros minučių pamatėme vis ryškėjančius baltus siluetus. Tos baltos šmėklos dejuodamos bėgo link mūsų nuo kriminalinių palapinių pusės.

Laužo šviesoje išvydome skausmo ir išgąščio perkreiptus mūsų tautiečių veidus. Jie atrodė siaubingai: vien tik su suplėšytomis, sukruvintomis apatiniais rūbais, kraujuojančiais veidais ir kūnais. „Padirbėję socialistinės tėvynės labui“ be savo rūbų, be savo duonmaišių „agronomai ir kiti kontoros specialistai“ grupelėmis po 4–5 vaitodami bėgo ištrūkę iš vagių žabanų. Paskutinis atklibikščiaavo vargšas buhalteris invalidas. Jo raiša koja buvo dar smarkiau banditų sužalota, ir jis vos ją pavilkio. Žmogaus veido išraiška buvo tragiška. Jis nekalbėjo, tik dejavo ir visas drebėjo, lyg drugio krečiamas. Jo skruostais nenumaldomai riedėjo ašaros.

Prieš išvykstant į šiaurę dauguma kalinių iš namiškių buvo gavę *peredačių*, kuriose buvo ne tik gausu maisto atsargų. Savo ryšuliuose žmonės turėjo šiltų apatinių rūbų, vilnionių kojinių, šalikų, megztinių, džemperių... Dabar visa tai jie brutaliausiu būdu prarado.

Išvydus taip apiplėštus ir pažemintus žmones, mus apėmė įtūžis ir pyktis. Negalėjome sau atleisti dėl tokio savo pačių naivumo. Kaip mes – kalinių tarybos – galėjome leisti, kad galvažudžiai ir vagys mus taip apgautų. Jeigu būtume iškart atidžiau įsižiūrėję

į to „karininko“ uniformą, tikriausiai būtume pamatę, kad penkiakampė žvaigždė ant jo kepurės buvo išpjauta iš konservų dėželės, na ir pati uniforma buvo ne ta... Mes anksčiau buvome pastebėję, kaip tie trys sukčiai staliuką ir kėdes išsinešė iš *vachtos* budinčiųjų patalpos. Tai tik paliudijo, kaip kriminaliniai puikiai sutarė su NKVD lagerio sargyba.

Visgi tada dar buvome naivūs *Dalstrojaus* naujokai. Tik vėliau iš kitų zonų politinių kalinių sužinojome, kad mus tyčia suleido pas vagis. Tai buvo įprasta enkavėdistų (kriminalinių nusikaltėlių, tik su uniformomis) taktika. Susitarę su kolegomis galvažudžiais, jie vėliau iš jų gaudavo dalį grobio – pusėtinai sudėvėtus drabužius. Prieš mūsų atvažiavimą šioje zonoje be didesnio pasipriešinimo jau buvo susidorota su ne viena kalinių kolona. Taigi, mes buvome ne pirmieji. Bet tą naktį šito dar nežinojome.

Karštesnio būdo vyrai, kurie dar nemiegojo, išvydę savo apiplėštus draugus, veržėsi tuoj pat eiti ir atkeršyti banditams. Bet mes juos sustabdėme, prašydami šią naktį nesimti jokių atsakomųjų veiksmų. Mums aiškėjo, kad NKVD yra šių plėšikavimų bendrininkai ir bet kokia keršto akcija gali atsukti prieš mus pačius, todėl nutarėme, kad mums vėčiau reikia kažkoku būdu apsiginkluoti, jog galėtume deramai pamokyti užpuolikus. Taigi naktį prasidėjo entuziastingos „ginklavimosi varžybos“. Dalis vyrų jau anksčiau buvo pasidarę įvairių šaltųjų ginklų iš paaštrintų gelžgalių, kad galėtų ramiau jaustis eidami į išvietę. Dabar jie atvirai traukė šiuos ginklus iš savo slėptuvių, laužė gultų turėklus bei lentas ir gaminosi aštrias ietis. Buvo pasirūpinta ir nukentėjusiais. Kas ką atliekamo turėjo, juos aprenė ir broliška dalijosi savo maistu, kurio buvo sutaupe dar iš savo kalėjimo *peredačių*. Tą naktį aš likau budėti prie laužo ir miegoti nuėjau tik prašvitus, kai mus pakeitė kita sargybinių pamaina.

Nežinau kiek ilgai miegojau, bet mane pažadino vienas iš tarybos narių:

– Kelkis, Leonai!

– Kas atsitiko? – pašokau pažadintas iš pirmojo sapno.

– Prie mūsų palapinės yra atėjęs kažkoks kriminalinis, jis neblogai kalba lietuviškai! Norėtų su tavim pasišnekėti!

Buvo didelė staigmena, kad tarp vagių buvo kažkoks kalinys, kuris moka lietuviškai, maža to, jis tik dabar teikėsi apie tai pranešti. Apsiblausęs išėjau iš palapinės ir išvydau aukštą, plačiapetį gal 2 metrų ūgio kaukazietiškos išvaizdos vyrą su avikailio kepure – *papacha* – ant galvos.

– Labas! – šaltai pasisveikinau.

– Labas! – su pietiečio akcentu atsakė jis.

– Lietuvis? – ironiškai paklausiau netikėtą svečių. Paskui pasitaisiau: – Iš Lietuvos?

– Aš gruzinas! – išsišiepęs atsakė.

– Tai iš kur moki lietuviškai?

– Gyvenau ant Lietuva. Turiu ten žmona lietuvis, – su nugalėtojo džigito pasididžiavimu pasigyrė.

– Ar jūs organizavote vakarykščius įvykius? – be užuolankų užsipuoliau gruziną.

Šis laužyta lietuvių kalba pradėjo gintis, kad nežinąs apie jokių „vakarykščius įvykius“.

– Tai su koku reikalu pas mus atėjai? – paklausiau.

– *Ataman* siuntė. Praša perdoti, kad kvėčia tava ataiti ant jo palatką, reikia kalbėti.

Mes susižvalgėme išgirdę tokį netikėtą pasiūlymą. Visa taryba girdėjo ir suprato šį mūsų pokalbį, išskyrus ukrainiečius, kuriems buvo labiau negu mums keista, kaip čia vienas iš vagių gaujos vadų kalba užsienietiš-kai.

– Palauk, mes turime pasitarti, – pasakiau derybininkui ir kartu su kitais ukrainiečių ir lietuvių vadais grįžau į savo palapinę. Kaimynų lyderiams tuoj pat buvo paaiškinta, iš kur tas kaukazietis moka lietuviškai ir ko atėjo. Aš buvau pasiryžęs eiti pas tą vadinamąjį *Atamaną* ir viską išsiaiškinti, bet vyrai nepritarė šiai minčiai. Jie sakė, kad tai vėl gali būti plėšikų spąstai. Pasirodo, kol aš miegojau, jie mat jau mėgino aiškintis su pasiuntiniu dėl incidentų. Šis, neprisiimdamas nė menkiausios atsakomybės, atsikalbinėjo, kad tai

gali tęstis, nes mes esame uždraudę savo žmonėms bendrauti ir „bizniauti su jų liaudimi“. Todėl, atseit, ir įvyksta tie pavieniai apiplėšinėjimai. O iš tikrųjų, jie visai nenori „dykai imti“, jie nori *targavoti*...

– Tai kaipgi man elgtis? Eiti ar ne? – dar sykį paklausiau nutraukdamas svarstymus.

Mūsų užsitęsęs pasitarimas veikiausiai pabodo ir gruzinui – nesulaukęs atsakymo jis pamėgino įeiti į palapinę, kad mane paragintų. Prie pat angos jį sustabdė budri ukrainiečių sargyba. Vyrukai be skrupulų atrėmė savo paruoštų iečių smaigalius į džigito krūtinę. Tas, išvydęs rūsčius jaunuolių veidus, kaip mat atsitraukė atbulas.

– Jeigu nemėginsime tartis, tai jie mūsiškius po vieną ar kelis vis apiplėšinės, kol neliks nei vieno nenukentėjusio, – mėginau argumentuoti savo pasiryžimą.

– Bet ir tu ten nuėjęs gali grįžti vienais apatiniais, dar ir apkultas, – bandė atkalbinėti kažkuris. Galų gale jie leido man pačiam apsispręsti, kaip geriau elgtis. Ir aš nutariau eiti. Greit iš vieno lietuvių ūkininko pasiskolinau apiplyšusią sermėgą bei paprastus aulinukus (tokių vagys ir dykai neimtų) ir išlindau lauk. Gruzinas, išvydęs mane su tokia „uniforma“, nusišypsojo ir tarė:

– Nebijok. Su manim tava i vienas plaukas nuo galva nenukris. Aš tava nuvesiu, aš tava i parvesiu.

Prieš išeidamas ir atsisveikinęs su vyrais pasakiau, kad jeigu negrįšiu, lai nemėgina manęs vaduoti, nes tai gali būti provokacija. Tik paprašiau, kad nesulaukė manęs po dviejų valandų apie tai praneštų *vachtos* enkavėdistams.

Su gruzinu nuėjome vieną iš atokiausių palapinių, kuri iš išorės visai nesiskyrė nuo kitų. Ir viduje, aš maniau, kad bus taip pat kaip ir visur – dviejų aukštų narai abipus ir siauras tarpas tarp jų. Tik įėjęs pamačiau, kad klydau. Nebuvo jokių narų. Žengėme erdvia palapine, kurios šonuose gulėjo čiužiniai, apkloti įvairiaspalvėmis paklodėmis ir lovatiesėmis. Ant kiekvieno gulto buvo padėta po dvi tris įvairaus dydžio ir spalvų pagalves, šalia galvūgalių stovėjo spintelės.

Vaizdas niekuo nepriminė įkalinimo įstaigos, veikia buvo panašus į kažkokios nors sanatorijos gydyklą. Bet toliau buvo dar gražiau. Perėjus šią palapinės menę, kuri užėmė maždaug pusę erdvės, priešais mane išdygo kita mažesnė oranžinė palapinė (palapinė palapinėje!). Pastarosios įėjimo angos uždangalas buvo pusiau praskleistas.

Viduje buvo visiškai kitas pasaulis. Atrodė, kad aplinkui nėra nei lagerio zonų, nei spygliuotų vielų, nei sužvėrėjusių enkavėdistų su šunimis. Viskas buvo labiau panašu ne į lagerio baraką, o į gyvą pasaką iš „Tūkstančio ir vienos nakties“. Palapinės grindys buvo išklotos kilimais su rytietiškais raštais, panašiais kilimais buvo išdabintos ir sienos. Viduryje tarp gausybės margaspalvių pagalvių ant paaukštino (matyt, iš čiužinių) po savimi parietusi kojas tarsi sultonas sėdėjo gal 60–65 metų amžiaus neaukšta žmogysta smarkiai rauplėtu veidu. Ant galvos vagių *atamanas* buvo užsidėjęs už turbaną ir *papachą* aiškiai puošnesnę nei mane atlydėjusio gruzino kepurę. Iš abiejų „sultono“ pusių stovėjo du skarmaluoti „pažai“ – 15–16 metų amžiaus jauni kriminaliniai nusikaltėliai, aiškiai pasiruošę neprikaištingai tenkinti bet kurią *atamano* užgaidą.

– *Ne holoden? Chočeš čeho nibutj pajestj?* (Ar nealkanas? Nori ko nors užvalgyti?) – be jokios įžangos, bet gana mandagiu tonu kreipėsi į mane vyriausiasis vagių vadas. Aš mandagiai atsisakiau, paaiškindamas, kad mes dabar esame paskelbę bado streiką.

– Koku tikslu streikuojate? – ramiai paklausė jis.

Aš kiek galėjau ramiau pakartojau mūsų reikalavimus, kuriuos jau buvome išdėstę *vachtos* sargybai, ir pridūriau:

– Mes taip pat reikalaujame grąžinti visus rūbus bei daiktus, kuriuos jūsų liaudis pagrobė iš mūsų žmonių.

– Aš viso lagerio nesukontroliuosiu! – trumpai, bet su paslėpta ironija atšovė *atamanas*. – Jūs uždraudėte su mano liaudimi saviškiams bendrauti, prekiauti, todėl kaltinkite save. Aš neatsakau už pasekmes – tęsė jis. – Jeigu jūs savo žmonėms būtumėte leidę

laisvai *targavoti*, tai jokių problemų nebūtų buvę ir šito mūsų pokalbio nebūtų reikėję... – dėstė geležinius vagies argumentus „sultonas“.

– Mes ne prieš sąžiningus mainus ir prekybą, bet prieš plėšikavimus ir smurtą. Tie mūsiškiai, kurie nori, gali laisvai prekiauti, – paaiškinau mūsų poziciją, – bet tik ne palapinėse, o lauke, toliau nuo jų.

Atsakydamas bedantis *Atamanas* sarkastiškai išsiviepi ir užbaigė pokalbį:

– Na pagaliau supratote, ko iš jūsų norime – laisvos prekybos!

Taigi, žmogžudžiai ir vagys jau tuomet buvo rusiškos *perestrojkos* pionieriai, mėgindami sovietiniame lageryje įvesti laisvą ekonominę zoną.

Tuo ir baigėsi mūsų aukščiausio lygio viršūnių susitikimas. *Atamanas* įsakė gruzinui palydėti mane atgal, ir mes išėjome.

Sugrįžęs pas savuosius aš nedelsdamas viską papasakojau tarybai. Vyrai buvo ganėtinai nustebę, kad aš taip greit ir saugiai grįžau. Pasitarę nusprendėme laikytis ankstesnės nuostatos – su vagimis ir plėšikais geriau mainais neužsiimti ir vengti bet kokių bereikalingų kontaktų. Lietuvių palapinė šio principo laikėsi gan vieningai. Tik kai kurie ukrainiečiai, tarp jų buvo ir rusų, keisdavosi su kriminaliniais įvairiais daiktais, rūbais ir maisto

produktais. Už kelionėje išsaugotus megztinius, šalikus, pirštines jie gaudavo duonos, konservų, rūkalų... Kriminaliniai to turto buvo prisiplėšę iš ankstesnių etapų arba prisivogę iškraudami prekių vagonus ir laivus.

Artėjanti naktis nieko gero nepanašavo. Nors ir buvau pasikalbėjęs su *Atamanu*, jaučiau, kad banditai neatsisakys savo kėslų. Tą naktį, kaip ir daugelis mūsiškių, nemiegojau. Kartu su sargyba budėjome prie laužo ir aiškiai girdėjome, kad priešų stovykloje irgi kažkas vyksta. Plėšikų palapinėse girdėjosi keistas šurmulys, kažkokie traškesiai. Nusprendėme, kad jie narų lentas skaldo ir darosi ietis, t. y. ruošia ginklus mūsų puolimui. Nesnaudėme ir mes. Ruošėmės gynybai. Artėjo kita diena, tad pasikeitus sargybai, nuėjome pailsėti.

Išaušo sekmadienis. Ryte, kaip ir praeitą sykį, sunkvežimiu atvežė maisto. Keli kriminaliniai pro vartus įnešė pusryčius, kubilus su lagerine sriuba, ir pastatė zonoje prie *vachtos*. Mes buvome liepę savo žmonėms, kurie buvo šiam darbui priskirti, jokių būdų metalinių kubilų nenešti. Mūsiškiai, kaip anksčiau, atsisakė juos priimti, reikalaudami nedelsiant perkelti politinius kalinius į kitą zoną. Keli tarybos nariai, kurie naktį ilsėjosi, vėl nuėjo prie vartų ir pakartojo mūsų reikalavi-

mus ten budėjusiems enkavėdistams. Apsimiegoję sargybiniai vėl abejingai išklausė ir tiems patiems kriminaliniams liepė nešti sriubą arčiau prie mūsų palapinių, tyčiodamiesi:

– Jūs, fašistai, mėgstate, kad jums kas patarnautų.

Negavusi jokio konkretaus atsakymo, delegacija sugrįžo į palapinę ir mus, jau gerokai įmigusius, ragino keltis, kad visi drauge eitume prie *vachtos* ir ten vėl kartotume reikalavimus, kol pasieksime savo. Pasitarę nusprendėme, kad prie vartų geriausia būtų eiti visiems, su savo daiktais organizuotai išeiti prie vartų ir ten susėsti ant žemės. Taip pat turėtų pasielgti ir visi ukrainiečiai. Manėme, kad taip pagaliau priversime enkavėdistus imtis veiksmų ir mus perkelti, o plėšikai neišdrįs sargybinių akivaizdoje mūsų pulti.

Daugelio lietuvių raginti nereikėjo – jie tvarkingai kolona eilėje po penkis ėjo prie vartų ir sėdosi ant žemės. Buvo, deja, ir tokių, kurie nepaisė tarybos sprendimo. Sakydami, kad „visa tai kvepia išdavyste“, ar baimindamiesi bet kokio priešinimosi savo pavergėjams, jie stoviniavo palapinėse prie savo gultų, laukdami, kas bus toliau, kad reikiamu momentu pasielgtų taip, kaip jiems tada pasirodys naudingiausia, kad tik išsaugotų savo kailį. Skatinami tokio lietuvių „vieningumo“,

savo palapinėje pasiliko ir daugelis ukrainiečių. Tuo delsimu netruko pasinaudoti banditai be uniformų. Demonstruodami nepaprastą organizuotumą ir susiklausymą, jie kaip skėriai juodu debesimi išnirė iš savo palapinių ir šaižiai rėkdami bei keikdamiesi puolė mūsų palapinių pusėn. Visokiomis ietimis bei peiliais ginkluotos apie 200 vagių ir žmogžudžių gaujos priekyje sparčiu žingsniu artinosi kažkurios geltonkasės lietuvaitės „numylėtinis“, tas pats gruzinas su baltu turbanu ant galvos. Rankoje jis laikė ilgą ir storą lazda, kurios gale styrojo užaštrinta geležtė.

Dėl to prakeikto lietuviškojo nuolankumo mes atsidūrėme labai pažeidžiamoje situacijoje. Prie vartų sėdėjo dar tik koks trečdalis lietuvių, o didesnė dalis, kartu su tarybos nariais ir sargybiniais buvo palapinėje arba prie jos. Mes jau anksčiau buvome nusprendę atsitraukti paskutiniai, kai išeis visi vyresnio amžiaus ir beginkliai bei bus įkalbėti visi abejojantieji. Išgirde baisų triukšmą dabar visi išlindome iš palapinių. Tie, kas buvo ginkluoti (kas kuo sugebėjo), karingai išsirikiavo sutikti priešų, o kitiems buvo įsakyta kuo greičiau bėgti prie vartų. Daugiau įkalbinėti neprireikė... Banditų gauja, pamačiusi mūsų ryžtą gintis, staiga stabtelėjo. Bet trumpam. Kol jų vadas su turbanu sušvokštė keistą karo šūkį:

– *A nū narod, bliatj! Bej bliatj niedobitych jobannyh svoločej fašystov nachuj! Uraaa... bliatj!*

Dauguma mūsų lietuvių šį keistą azijato raginimą suprato kaip žodžių kratinį „Abrakadabra mušk fašistus!“, tai didesnio įspūdžio jis nesukėlė. Todėl petys į petį su ukrainiečiais atstatę savo ietis nesunkiai atstūmėme pirmąją puolimo bangą.

NKVD sargybiniai, pamatę, kad situacija gali tapti nekontroliuojama, pradėjo šaudyti į orą įspėjamuosius šūvius. Bet tai nė sekunde nesustabdė sužvėrėjusių plėšikų, grėsmingai artėjančių prie palapinių bei sėdinčiųjų prie vachtos.

Įsitikinęs, kad net šūviai nesustabdė kriminalinio gaivalo, iš sargybos būdelės atkišęs naganą išbėgo sargybos viršininkas ir puolė į vis mažėjančią tarpą tarp mūsų ir jų. NKVD leite-

Politiniai kaliniai GULAG'e.

nantėlis šoko priešais banditų vadą šaukdamas:

– *Vsem stojať, bliatj! Streliať būdū!* (Visiems stovėt, b***! Šausiu!)

Enkavėdistai, ko gero, pasijuto apgauti savo kolegų kriminalinių, nes pastarieji veikiausiai viršijo savo įgaliojimus, norėdami apiplėšti politinius kalinius šviesiu paros metu visiems matant. Lagerio sargybiniai, nors ir bendrininkaujantys su banditais (*bytvaykais* – taip juos vadino), matyt, nujautė, kad už tokį atvirą plėšimą ir jiems gali kliūti nuo vyresnybės.

Į atstatytą jauno enkavėdisto naganą nežinomos lietuvaitės „išrinktasis“ sureagavo labai žaibiškai. Gruzinas taip visu smarkumu vožė per ištiestą ruselio ranką, kad ta turbūt lūžo, o ginklas nuskriejo į šalį ir nukrito visai netoli mano kojų. Aš ilgai nedvejodamas paspyriau jį kuo toliau, į vachtos pusę, kad juo negalėtų pasinaudoti akimirksniu prie manęs prišokęs gruzinas. Praradęs tokį galingą grobį šis dar labiau įsiuto ir jau kėsinosi su ta pačia lazda smogti man, bet pats gavo gerą niuksą medine ietimi į galvą nuo vieno iš mūsų (atrodo, tai buvo

Jonas Globys). Turbanas galvą kiek apsaugojo, bet vadas susvirduliavo ir atšoko į savo „liaudies masės“ vidurį. Šis įvykis juos akimirkai pristabdė. Praradęs ginklą čekistas susiėmė už sužalotos rankos ir vaitodamas nuskudė link vachtos. Tuo pat metu iš bokštelių sargybiniai pradėjo tvatinti kulksvaidžiais ir serijomis iš automatų, mūsų laimei, į kriminalinius. Bokšteliuose budintys kareiviai buvo keičiami kas dvi valandas ir su vachtos čekistais jokio ryšio neturėjo. Sargybiniai bokštelyje aiškiai pamatė, kas ir kaip nuginklavo NKVD leitenantą, ir stengėsi deramai atkeršyti.

Pasinaudodami sargybinių ugnies priedanga likusieji lietuviai ir ukrainiečiai su savo ryšuliais pasileido chaotiškai bėgti link vachtos. Nepaisydami virš galvų zvimbiančių kulku, plėšikai neatlėgo ir puolė bėglius vytis. Mūsų vyrai gindami savuosius šauniai darbavosi ietimis. Visi mūsų šauniai spėjo pasiimti savo daiktus ir palapinėje nieko neliko. O ukrainiečiai dar ne visi buvo išbėgę. Ten įsiveržė dalis banditų ir plėšė iš nespėjusių susiruošti jų mantą. Šie irgi narsiai gynėsi.

Kol viduje ir išorėje virė kruvinos kautynės, kiti vagys, apėję palapines ir kitame jų gale peiliais prarėžę sienas, čiupo ryšulius ir tekini nešėsi juos į savo pusę. Atmintyje pasiliko kraupus vaizdas, kaip vienas plėšikas abiem rankomis apglėbęs grobį viena koja šuoliavo savo palapinių link. Kita jo koja vilkosi it koks į visas puses besimaskatuojantis kruvinas skuduras...

Per tą chaosą kažkuris iš bokštelių sargybinių iššovė signalinę raketą, ši pataikė į ukrainiečių palapinę ir kilo gaisras. Ugnis, dūmai, keikimai, šaudymai, sužeistųjų dejonės... Visa tai man vėl priminė tą pragarą, kurį jau buvau anksčiau išgyvenęs karo pradžioje ir vėliau Rytų fronte.

Plėšikai jau buvo susimaišę su mūsiškiais, todėl sargybinių šaudymas tapo pavojingas mums patiems, dar nespėjusiems pasitraukti prie *vachtos*. Bet enkavėdistai nenustojo tratinti. Ištinis šaudymas truko keliolika minučių. Prisiminęs savo patirtį, kritau ant žemės ir kiek galėdamas išrėkti šaukiau saviškiams:

– Ant žemės! Šliaužkite prie *vachtos*!

Taip mes ir darėme. Banditai gi, kiek įmanydami prisigrobę kalinių turto, nuo šaudymo bėgo savo palapinių link. Plėšikams jau kiek atsitraukus, sunkvežimiais atvažiavo gerai ginkluotų enkavėdistų pastiprinimas. Vadovaujami kelių karininkų, kareiviai įsiveržė į zonos teritoriją. Jie bėgo palei spygliuotą tvorą su atstatytais automatais (pagal sovietinių *gulagų* taisykles, į zoną su ginklu sargybiniams buvo draudžiama įeiti) ir taip apsupo plotą su visais kaliniais.

– *Vsem lečj!* (Visiems gult!) – įsakė.

Mums to ir nereikėjo įsakinėti, nes ir taip visi politiniai jau buvome sugulę ant žemės. Dabar buvo suguldyti bei apsupti ir kriminaliniai. Šaudymas aprimo.

Po kažkiek laiko į zoną įvažiavo amerikoniškas džipas su lagerio vadovybe – grupe NKVD karininkų. Išlipęs lagerio viršininkas, kažkoks generolas, pirmiausia iš klausė *vachtos* sargybinių raportus, išsiaiškino, kiek yra užmuštų ir sužeistų, tada apklausė ir mus. Mes emociškai aiškinome savo teisėtus

reikalavimus, kad jų nepaisymas ir lėmė šiuos įvykius.

Kareiviai iš bokštelių papyškino gana taikliai, nes šaudė tik į puolančiuosius. Suskaičiavo per 30 nušautų ir sunkiai sužeistų *bytavų*. Ačiū Dievui, mūsiškių nebuvo tarp užmuštų. Vis dėlto keletą lengvai sužeidė, o vieno mano brigados Nr. 407 vyro, deja, labai sunkiai buvo sužalota krūtinė. Pasirodo, po naktinio budėjimo jis nuėjo ilsėtis ne į savo, o į ukrainiečių palapinę. Prasidėjus padrikam apšaudymui, jis dar kietai miegojo ant viršutinių narų, kai jį atsitiktinai pervėrė net kelios automato kulkos, paleistos iš sargybos bokštelių. Jį ir kitus sužeistus mūsiškius nedelsiant tuo pačiu vadovybės džipu enkavėdistai išvežė į lagerio ligoninę. Paskui mus ir ukrainiečius įprastu būdu perskaičiavę ir išrikiavę išvedė už šios prakeiktos zonos vartų.

Kai mus išvedė, į apsuptą zoną įvažiavo sunkvežimis (vienas iš tų, kuriuo buvo atvykęs NKVD pastiprinimas). Enkavėdistai be ceremonijų įsakė banditams visus užmuštus ir sužeistus

NKVD karininkai – GULAG'o viršininkai. XX a. 3-iasis dešimtmetis.

kriminalinius sunešti į tą sunkvežimį. Šie savo kolegas tempė ir krovė kaip kokius pelų maišus. Tarp sužeistųjų atsidūrė ir tas gruzinas su turbanu. Į jį buvo pataikiusi ne viena kulka. Vėliau sargybiniai griežtai įsakė sunešti visą prisigrobtą turtą ir tvarkingai sudėti prie *vachtos*. Vagys klusniai įvykdė ir šį įsakymą. Kai visa tai buvo baigta, visi *bytavykai* buvo išrikiuoti ir nuvaryti į kitą zonos kraštą už vagių palapinių. Daugiau jų nebematėme. Mums buvo įsakyta susirasti savo pagrobtus daiktus ir vėl tvarkingai stoti į koloną.

Po kokios valandos spygliuotų vielų koridoriumi mus nuvarė jau į kitą – ištuštintą – zoną, kur stovėjo ilgi mediniai barakai. Kriminalinius nusikaltėlius, kurie čia ankščiau gyveno, perkėlė kažkur kitur. Tos zonos numeris buvo penktas ar šeštas. Jau tiksliai neatsimenu. Bet ne tai mums buvo svarbiausia. Svarbiausia, kad tas košmaras, kurį patyrėme septintojoje zonoje, jau baigėsi ir dabar tarp savų galėjome pagaliau pasijausti gana saugūs ir laimingi. Įsikūrę mediniuose barakuose dar ilgai aptarinėjome šiuos įspūdžius.

„Kruvinasis sekmadienis“ – taip nutarė pavadinti savo būsimą tapybos kūrinį vienas iš ukrainiečių. Šis jaunas politinis kalinys, dar neseniai buvęs Dailės instituto 4 kurso studentas, rodydamas savo eskizus man papasakojo, kaip spėjo kartu su lietuviais atsisėsti prie *vachtos*, kai tik viskas

prasidėjo. Jis buvo prie vartų pirmoje eilėje, atsikusęs į įvykių epicentrą ir gerai matė visas batalines scenas. Nežinau, ar jaunam ukrainiečių dailininkui pavyko išgyventi *Dalstrojaus* lageriuose ir įgyvendinti savo kūrybinį sumanymą drobėje.

Aprimus aistroms, mūsų – kalinių – gyvenimas ėmė tekėti įprasta vaga. Mane labai graužė sąžinė ir buvo neramu dėl savo tautiečio, kurio laiku neprikėliau iš miego. Tik kai po kurio laiko vienas po kito į mūsų zoną sugrįžo lengviau sužeisti vyrai, kažkiek apsiraminau, mat iš jų sužinojau, kad sužeistasis taisosi ir gydytojai sakė, kad jis pasveiks. Niekada nesužinojau, ar taip iš tikrųjų ir buvo.

Artėjant rugsėjui ėmė vėsti naktys. Vyrai zonoje prisirinko įvairių medienos nuolaužų ir užkūrė barakuose *buržuikas* – iš metalinių statinių padarytas krosnis. Šiluma netruko pasklisti ir po mūsų medinį baraką. Įšilus patalpai pajutome kažkokį nemalonų puvėsių kvapą. Jis vis stiprėjo.

– Kažkur po grindim žiurkė pastipo, – pasigirdo „žinovo“ išvada.

– Dar negirdėta, kad amžinojo įšalo žemėje žiurkės lizdus suktųsi?! – prieštaravo kiti „specialistai“.

Tas ginčas gal būtų ir ilgiau užsitęsęs, jeigu kažkuris iš mūsų nebūtų netyčia užmynęs ant atsiknojusios grindų lentos – neprikaltas galas šiek tiek pasikėlė ir atskleidė paslaptį. Iš ten iškart plūstelėjo toks stiprus

dvokas, kad mes užsiėmę nosis strimgalviais išlėkėme iš barako į lauką. Po grindimis ramiai puvo žmonių lavonai. Neabejotinai tai buvo kriminalinių aukos, kurias jie taip gudriai paslėpė. Apie banditų paliktus „suvenyrus“ mes iškart pranešėme *vachtos* enkavedistams, o patys su daiktais skubiai persikraustėme į kitą tuščią baraką.

Jau pirmosios lageryje praleistos savaitės mums pranašavo, kad veikiausiai ne visi sulauksime savo *sroko* (įkalinimo laiko) pabaigos. Sunku buvo tikėtis katorgoje išstempti *ot zvonka do zvonka* (nuo skambučio iki skambučio) visus 25 metus, o paskui dar ir penkerius tremties.

Magadanas. Elgen Ugois

1949 m. rugsėjis–
1951 m. gegužė (?)

Magadanas

Neprisimenu, kiek dienų ar savaičių išbuvo Vanino persiuntimo lageryje. Iš jo kartu su tais pačiais ukrainiečiais buvome „pakrauti“ į prekinį etapinį laivą „*Nogin*“ ir 8 paras jūra plaukėme į šiaurę, link Magadano uosto. Ši kelionė buvo labai varginanti, nes šimtai kalinių buvo sausakimšai sugrūsti į laivo triumą ir uždaryti. Triume buvo įrengti ištisiniai narai. Japonų jūra tuo laiku buvo labai audringa ir daugumą kankino jūros liga. Pradžio-

Vanino įlanka

je nieko neišleisdavo į paviršių, bet vėliau, artėjant prie Magadano, į denį išeiti nebedraudė.

Po 8 parų išsekę ir nusilpę mes pagaliau pasiekėme Magadano uostą. Išlaipinę iš laivo, kaip įprasta, mus suskaičiavo, ir didelė kolona per miestą nuvarė į kitą laikiną etapinį lagerį. Naujojoje *peresilkoje* išvydome visą palapinių miestą. Čia buvome suvaryti į vieną iš jų – didelę ir ilgą palapinę.

Mūsų būryje, patekusiame į tą palapinę, buvo apie 25 vyrai, vien lietuviai, politiniai kaliniai. Dabar galiu prisiminti tik kelias pavardes: Alfonsas Skukauskas, Jonas Jasiukaitis, Vidmantas Bliūdžius, Jonas Globys. Su šiais puikiais vyrais gerai susipažinau dar Vanino lageryje.

Palapinė lentų pertvara buvo padalinta į dvi dalis. Viename gale mums įsakė nusirengti civilinius rūbus, o pereinant į kitą galą leido su savim pasiimti tik megztinius, šalikus, pirštines bei duonmaišius su maistu. Visa kita turėjome palikti. Mums buvo gaila atsisakyti dar visai neblogų europietišκών kostiumų ir kitų rūbų, kuriuos per kraują sugebėjome išsaugoti kalėjimuose, etape ir nuo vagių Vanino lageryje. Dabar taip tausotą ir gintą turtą turėjome geranoriškai palikti čekistams – banditams su uniformomis. „Ne, to tikrai nebus!“ – pagalvojau.

– Suplėšykim visus geresnius rūbus ir padekime! – pasiūliau vyrams.

Idėja visiems patiko. Greitai su-

metėme skutus į krūvą ir užkūrėme nemenką laužiuką palapinės viduje. Enkavėdistai veikia pajuto degančių skudurų kvapą. Įšokę dviese vidun jie paskubomis mėgino kojomis išspardyti ir užtrypti ugnį – šoko *kazačioką* ant smilkstančių skarmalų, kurie net jiems jau buvo nieko verti. Vaizdelis dūšiai buvo išties smagus.

– *Jobtvojumatj! Nachuj bliatj, počemū zažgli etot jobannyj kostior?!* (J***! N*** b***, kodėl uždegėte tą sup***laužą?!) – šaukė įpykę čekistai.

– Labai sušalome ir norėjome tik pasišildyti, – nesutrikę atsakėme, apsimėdami visiškais naivuoliais. Mūsų pretekstas iš šalies žiūrint galėjo atrodyti visiškai įtikinamas, nes Kolymoje prasidėjo gana žvarbus ruduo (lauke jau buvo 5–6 laipsniai šalčio), nekūrenamoje patalpoje buvo šalta, o mes stovėjome vienais apatiniais.

– Labai kvailai pasielgėte! Mes jūsų rūbus būtume tvarkingai į *kaptiorką* [sandėlį] sudėję. Kai baigsis jūsų kalinimo *srokas*, būtumėte viską atgavę išeidami iš lagerio... – nerausdami melavo enkavėdistai.

Čia mes visi skaniai nusijuokėme, replikuodami:

– Po 25 metų iš tų rūbų būtų likusi tik dulkių krūva!

– Visi seniai būtų kandžių suėstii..

Sargybiniai, knaisiodamiesi po smilkstančius draiskalus, dar bandė atrasti nors vieną nesugadintą rūbą, kuriuo galėtų pasinaudoti. Bet mes gerai žinojome, kad tokių ten jau ne-

bėra. Enkavėdistai veikiausiai pagaliau suprato, kad mes tyčia taip padarėme, ir dar labiau įtūžę, keikdamiesi ir kumščiuodami nuvarė mus į kitą palapinės galą.

Lentomis atskirtame tos pačios palapinės gale stovėjo *rėčkutės* (4–5 litrų talpos) su drungnu vandeniū, o prie jų buvo padėta po mažą smirdančio ūkiško muilo gabaliuką. Vandens buvo įpilta tiek nedaug, kad jo būtų vos užtekę veidui apsiprausti. Manydami, kad vandens dar gausime, po tokio prausimosi daugelis atrodėme kaip zebrai, nes nešvarus muilinas vanduo nutekėjęs nuo galvų ant mūsų kūnų paliko tamsius dryžius purvo, kurio jau neturėjome kuo nusiprausti. Drebėdami ir pamėlynavę nuo šalčio mes apsiprausėme, kiek tai buvo įmanoma, ir atsidavėme skutėjų (kriminalinių kalinių) egzekucijai. Tie nesismulkindami grubiai ir skubiai nuskuto mums visus įmanomus plaukus, ne tik nuo galvos. Ši procedūra buvo pati bjauriausia. Skutėjai su mumis elgėsi kaip su gyvuliais, ypač žiauriai keikdami ir kumščiuodami tuos, kas nesuprasdavo jų rusiškų komandų. Tik po šios ypač nemalonios prievartos galėjome pagaliau kuo skubiau apsirengti, kad visai nesustingtume į ragą. Gavome sovietinio lagerininko uniformą: šiltus baltinius, apatines kelnes, vatines kelnes, vatinius švarkus, vatinius puspalcčius (*bušlatus*), vatines pirštines, veltinius ir kailines ausines kepures (*šapakas ušankas*).

Aprengti valdiška sovietine vata buvome išvaryti į kiemą, kur jau laukė brezentu dengti sunkvežimiai. Visos mašinos jau buvo pripildytos kalinių. Kiekvienoje po 25–30 žmonių, juos saugojo žmogėdrų konvojus – po du enkavėdistus, ginkluotus automatais, sunkvežimio gale. Mes buvome „pakrauti“ paskutiniai.

Magadanas–Elgen Ugolis

Visa kolona pajudėjo iš Magadano į šiaurę. Išvažiavus už miesto, aplinkui jau bolavo daug sniego. Kuo toliau judėjome šiaurės link, tuo labiau jau-tėme, kad darosi vis šalčiau ir šalčiau. Sunkvežimiuose buvome susodinti glaustai vienas prie kito, nugaras atsukę į judėjimo kryptį. Turėjome susispaudę tupėti išskėtomis, per kelius sulenktomis kojomis, kad remtumėmės vienas į kitą nugaromis, ir negalėtume pajudėti.

Nežinau, kiek kilometrų važiavome taip kankinamai *suštabeliuoti*, bet kai sustojome, sargybiniai prasitarė, kad savo maršrutą tik įpusėjome. Sustojome prie šalia kelio stovinčios didelės palapinės. Tai buvo vadina-masis karantino–paskirstymo punktas. Konvojus įsakė šokti iš mašinų, rikiuo-tis ir eiti į palapinės vidų. Mūsų kojų sąnariai buvo taip sustingę nuo ilgo nejudėjimo ir šalčio, kad vos pavyko išsirioglinti iš apšalusių sunkveži-mių. Toliau buvo dar gražiau: niekas nesugebėjo normaliai eiti, žingsniavo kaip antinai, keturpėsčia arba tiesiog šliaužte šliaužė, varomi enkavėdistų, išsiviepusių, sadistiškai patenkintų.

Taip suvaryti į palapinę jos gale pamatėme du didelius garuojančius puodus. Kvėpėjo karšta žirnių sriuba. Paskubomis išsrėbė savo porcijas nors skystos, bet karštos žirniinės, pasiju-tome šiek tiek apšilę. Bet, deja, tik la-bai trumpam. Tuoj vėl buvome išvaryti į lauką ir sugrūsti atgal į sunkvežimius, kad tęstume savo varginančią kelionę į *punkt naznačenija* (paskirties tašką) – vergų lagerį.

Taip bevažiuojant, vienas iš mūsų sargybinių staiga sušuko kitam, prie-šais sėdinčiam enkavėdistui:

– *Vo, bliatj, hliadi! Pisecl*

Visai šalia mūsų sunkvežimio bėgo

poliarinė lapė, ją rusai vadino *pisec*. Tas pats enkavėdistas žaibiškai nusitaikė ir iššovė į mašinų pabaidytą gyvūnėlį.

– *Papal bliatj!*

Nuostabu, kad, iš nelygiu keliu važiujančio sunkvežimio jam pavyko pataikyti tiesiai į lapės pasturgalį. Po šūvio mūsų sunkvežimį staigiai sustabdė. Šalia vairuotojo važiavęs laipsniais vyresnis čekistas pripuolė aiškintis, kas ir kodėl šovė. Išlipęs NKVD vairuotojas, anksčiau pastebė-jęs žvėrelį, suskubo pirmas paaiškinti netikėto šūvio priežastį. „Priežastis“ dar spardėsi, tampoma paskutinių konvulsijų, dažydama sniegą savo šiltu krauju. Dar leisgyvį laimikį įmetė į mūsų sunkvežimio kėbulą, prie enka-vėdistų kojų. Ir mūsų kelionė tęsėsi.

Po kažkiek laiko bevažiuojant vyrai ėmė muistytis. Šioje kelio atkarpoje aš sėdėjau antroje eilėje nuo galo.

– Leonai, paprašyk, kad sustabdy-tų sunkvežimį! Čia keliems vidurius paleido nuo tos jų žirniinės... – papra-šė išversti kažkuris iš bendrakeleivių. Aš kaip galima aiškiau iškart rusiškai perdaviau prašymą enkavėdistams. Šie abejingai apsimetė, kad nieko negirdi, ir nekreipė jokio dėmesio. Kai neiškentę vyrai patys kone maldau-dami vienas per kitą mėgino perkal-bėti nužmogėjusius sargybinius, šie įsakmiai sušuko:

– *Molčatj fašysty jobannyje! Nachuj, bliatj, tak nažralisj?! (Tylėkit, sup*** fašistai! N***, b***, tiek prisiėdėt?!)*

Taip mes atvykome į socialistinio darbo lagerį Elgen Ugolį.

Didesnioji dalis mūsų vyrų buvo priversti sustingusių žirnių sriubą atsivežti savo kelnėse.

Katorlag

Elgen Ugolio katorgos lageris (*Katorlag*) buvo pastatytas karo metu. Kartu buvo pastatyta elektrinė ir įrengta kasykla. Čia dar buvo išlikę keliasdešimt kalinių, kurie kalėjo kaip katorgininkai. Gyvenvietėje prie lagerio buvo pastatyta elektrinė, kurią su savo technologijomis ir atsivežtais agregatais karo metu įrengė amerikie-čių inžinieriai.

Elgen Ugolio lageris (rusų vergai ten kasė anglis iš kelių aplinkinių

šachtų) ir buvo skirtas tai ameriko-nų elektrinei aptarnauti. Ši šiluminė elektrinė savo ruožtu gamino elektros srovę keliems ar net keliolikai Tolimų-jų Rytų lagerių, kuriuose nežmoniško-mis sąlygomis politiniai kaliniai buvo verčiami kasti įvairias naudingąsias iškasenas. Kęsdami alkį, šaltį, pažemi-nimą ir nuovargį, įvairiausių pavergtų tautų (tarp jų buvo net ir amerikiečių) žmonės „statė socializmą“, tiekdami Rusijos komunistų imperijai anglį, varį, kobaltą, kasteritą, auksą...

Žiūrint iš lauko, mūsų lagerio pastatų nesimatė. Jeigu ne iš kaminų kylantys dūmai, net nepagalvotum, kad čia kas nors gyvena. Net ir priėjus arčiau, jeigu nepažintum Rusijos, nelabai suprastum, kas tai yra. Viso lagerio teritorija buvo aptverta šešių metrų aukščio tvora iš jaunų vienodo storio tašytų beržų (viršuje nusmai-lintų kaip pieštukai), kurie buvo taip standžiai vienas prie kito sustatyti, kad nesimatė nei menkausio plyšelio. O kad nekiltų pagundos tokio plyšelio ieškoti, ši tvora iš vidaus ir iš lauko pusės dar buvo aptverta dviem eilė-mis spygliuotos vielos. Pirmoje eilėje spygliuota viela buvo išraizgyta ir pritvirtinta zigzagai prie pusės metro kuolelių. Kita spygliuotos tvoros eilė siekė jau tris metrus aukščio. Ji taip pat buvo gerokai išraizgyta ir atito-lusi apie tris metrus nuo pagrindinės berželių tvoros, kurią rusai vadino *častokol*. Įėjimo vartai didžiojoje tvoro-je atrodė lyg kokio milžino darželio varteliai ir buvo taip gerai užmaskuoti, kad, jei ne vedantis kelias į juos, jų nesurastum. Viskas buvo padaryta taip, kad laisvieji gyventojai nematy-tų, kas vyksta zonoje, o zonos gyventojai nematy-tų, kas dedasi už tvoros.

Įžengus pro vartus – *vachtą*, kairėje lagerio pusėje matėsi eilėmis po kelis, kaip kareivinės, išrikiuoti barakai, juo-se gyveno apie 1 500 kalinių. Barakai buvo suręsti iš apvalių medžio rąstų. Visi šių vienaukščių trobesių langai buvo maži ir grotuoti. Per vidurį ilgų barakų buvo įėjimas ir priemenė, va-dinama *tambūru*. Šis *tambūras* skyrė pastatą į dvi dalis. Anksčiau, kator-gos režimo laikais, tame viduriniame prieangyje budėdavo neginkluotas če-kistas, jis dieną ir naktį pro „vilkelius“

duryse į abi barako puses stebėdavo, ką veikia kaliniai. Iš prielangio prižiūrėtojas trumpam išeidavo, kai iš vieno ar kito barako galo kalinius išvesdavo į darbą ar į valgyklą. Po darbų suvarius žmones, tas sargybinis užrakindavo abiejų barako pusių duris, o tada iš lauko pusės būdavo užrakinamas ir jis pats. Išėiti iš *tambūro* čekistas galėjo tik pasibaigus jo budėjimo pamainai, kai įprasta sovietinių lagerių tvarka keisdavosi sargyba, išvedžiojama vyresniojo enkavėdisto. Prireikus jis naudodavosi skambučiu, kad išsikviestų lauke budinčius sargybinius.

Mūsų kolonai atvykus į minėtąjį lagerį, toks griežtas katorginis režimas jau buvo pakeistas. Kaip ir pats lagerio pavadinimas *Katorlagas* virto *Berlagu* (*Beregovoj lager* (Kranto lageris) sutrumpinimas; *Dalstrojaus* ypatingojo režimo lageris). Nors grotos ant langų ir *tambūrai* nebuvo panaikinti. Nakčiai lauko durys taip pat buvo rakinamos.

Abi *parašės* – kubilai-išvietės – iš abiejų barako pusių buvo išnešti į priemenę. Tad viduje to dvoko jau nebuvo.

Kai pirmą kartą įžengiau į tą baraką, mane nustebino, rodos, akinamo baltumo grindys. Tik kiek vėliau supratau, kodėl grindų lentos tokios naujos, o pats pastatas ganėtinai senas. Be to, iškart atkreipiau dėmesį, tačiau niekaip nesupratau, kodėl buvusių medžio šakų vietose tose naujose lentose yra gerokai (apie 15 milimetrų!) iškilusios virš visos lentos paviršiaus.

Kiekvieno barako viduje buvo po dvi savadarbes krosnis – *buržuikas*, pagamintas iš didelių 200 litrų talpos geležinių statinių. Viena visada stovėdavo barako viduryje, o kita, atskirta pertvara, stovėjo gale. Abi krosnys akmenis anglimi buvo kūrenamos dieną ir naktį. Jas prižiūrėjo tvarkingiausi. Dažniausiai jais buvo invalidai ar dėl senatvės bei sveikatos nuo pagrindinių darbų atleisti kaliniai. Ta nedidelė

atskira patalpa barako gale vadinosi *sušylka* (džiovykla). Joje sukabinti ant karčių buvo džiovinami kalinių drabužiai, sušlapę per darbo pamainą. Mažoje *sušylkoje* visuomet buvo karšta kaip pirtyje. Čia iki pamainos pradžios išdžiūdavo vatinukai, *bušlatai* ir kita apranga. Džiovykla buvo mėgiama kalinių kaip parūkymo vieta. Čia buvo galima ne tik pasišildyti, parūkyti, bet ir ramiau pasikalbėti, pasipasakoti išgyvenimus ar pasidalyti naujienomis su likimo draugais.

Iš kalinių, kurie už zonos vartų išeidavo dirbti antžeminių darbų ir turėdavo progos kažkiek pabendrauti su civiliais, *sušylkoje* mes sužinodavome, kas vyksta išoriniame pasaulyje. Labiausiai mums visiems rūpėdavo pasaulio politinis gyvenimas, nes nuo to juk priklausė visų mūsų likimas. ■

Parengė Robertas Čerškus ir Dalius Žigelis
Tęsinys kituose KARIO numeriuose

Politinių kalinių barako vidus.

Roberto Čerškaus šeimos archyvo ir internetinių prieigų nuotr.

Ramūno Vaitkaus pieš.

Vilniaus gynybinė siena

Kilus totorių įsiveržimo pavojui, Vilniaus miestiečiai kreipėsi į didįjį kunigaikštį Aleksandrą su prašymu kelerius metus nešaukti jų į karą ir leisti per tą laiką aptverti miestą gynybine mūro siena. Didysis kunigaikštis miestiečių prašymą patenkino ir 1503 m. rugsėjo 6 d. išdavė jiems raštą, leidžiantį per metus sieną išmūryti ir liepiantį nuo karo prievolės atsipirkti sidabrine – mokesčiu karo reikalams. Sieną mūryti turėjo visi miesto gyventojai, neišskiriant net privilegijuotųjų luomų.

Didysis kunigaikštis pavedė Vilniaus vaivadai Mikalojui Radvilai Senajam apjoti miestą ir nužymėti, kur siena turi eiti ir kur turi būti išmūryti vartai. Miesto gyventojai turėjo sieną statyti savo lėšomis, kiekvienas jam skirtame sklype. Sienos ir vartų bokštai turėjo būti mūriniai. Gynybinės miesto sienos statyba užtruko gana ilgai, beveik 20 metų. Pagaliau 1522 m. siena buvo baigta statyti ir visas miestas buvo apjuostas mūru.

Miesto siena, jos vartai, bokštai, grioviai bei pylimai buvo gana gerai prižiūrimi. Naktimis vartai būdavo uždaromi ir užrakinami, bokštuose budėjo sargybiniai. Visu tuo rūpinosi miesto valdyba.

Šaltinis: JUČIENĖ, Irena; LEVANDAUSKAS, Vytautas. Vilniaus miesto gynybinė siena. Vilnius: Mintis, 1979